SÖRMLANDSLÅTEN

Nr 1 1972

UR INNEHÅLLET:

Är folkmusiken folklig?
Tankar om folkmusik.
Albert Boström i Floda.
Långdansen i Sörmland.
Lite Raj-Raj...

DEBATT!

SÖDERMANLANDS SPELMANSFÖRBUND • SÖRMLÄNDSKA UNGDOMSRINGEN

Innehåll

1.	Är folkmusiken bortorganiserad?	A Blomberg
3.	Långdansen i Sörmland.	H Sjöberg
5.	SSR	A Blomberg
6.	Minneslista	
7.	Riksspelman Albert Boström i Floda	G Wetter
9.	Lite Raj-Raj...	"H. An"
10.	Julita Brudmarsch	G Wetter
12.	En fiol- och dragspelsrapsodi	S Nilsson
14.	Insamlingsverksamheten i Sörmland	
15.	Församlingskarta	
16.	OA:s minnessten	G Wetter
17.	Om dans i Bibeln	Tord Jo
17.	Mer om dans	H Sjöberg
19.	Är folkmusiken "folklig"?	H Roos
21.	Uno Carlsson in memoriam	G Wetter
21.	Polska från Bråten	
22.	Öländskt folkmusikcentrum	B Österlund
23.	Folklig eller ofolklig folkmusik?	L Buller
24.	Nytt inlägg om folkmusik	H Roos
25.	Tankar om folkmusik	S Härdelin
28.	Svenskbyggda fioler och svenska låtar	
29.	Debatt i Jämtland	V Roempke
30.	En insändare	"Wille"
31.	Forna tiders spelmän	N Olsson
31.	Mot våren	R Larsson
32.	Adresslista 1972	

SÖRMLANDSLÅTEN distribueras till medlemmarna i Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen. Utomstående kan göra en prenumeration på spelmansförbundets cirkulär (inklusive SÖRMLANDSLÅTEN) för ett år genom att sätta in kr 10:- på postgiro 12 24 74 - 0, adress: Södermanlands Spelmansförbund, c/o Bo Classon, Södertälje. Skriv "Cirkulärprenumeration" på talongen.

Upplaga 1000 ex

Utkommer 3 gånger per år.

Redaktör: Arne Blomberg, Holmfastvägen 8, 151 36 Södertälje. Tel (0755) 64686

ÄR FOLKMUSIKEN BORTORGANISERAD ?

Större delen av detta nummer är fyllt av debattartiklar av olika slag; flera av dem behandlar spelmansrörelsens roll i folkmusikens historia.

Frågan kan ställas, om de äldre folkliga elementen i vår spelmansmusik finns kvar i våra dagar. Historiskt sett kan man sedan drygt 150 år skönja två olika utvecklingsgrenar vad det gäller den svenska folkmusiken - en "romantisk" och en "folklig" gren. Den förstnämnda börjar med nationalromantiken, representerad av Götiska Förbundet.

Denna organisation fostrar en generations kulturpersonligheter, som lägger grunden för den fortsatta utvecklingen. Låtsamlingar, satta i lämplig harmonisk dräkt, ges ut, Selinder skapar sina "folkliga" danser på Kungl. Teatern, hembygdsrörelsen föds, folkdansrörelsen (med Selinders repertoar) startas, de första spelmanstävlingarna ser dagens ljus och därefter följer spelmanslagen, spelmansförbunden, riksorganisationerna.

Vid sidan av den romantiska utvecklingsgrenen finner vi den "folkliga", som under samma tid förändras mycket kraftigt; väckelserörelsen, folkskolan, nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen för in nytt musikaliskt stoff, som förändrar den ålderdomliga musiken. Dragspelet och andra "nyare" instrument ersätter fiol, nyckelharpa, säckpipa osv. Vid sekelskiftet börjar de små danskapellen att bli allt vanligare och i våra dagar finner vi i våra gammaldansorkestrar den senaste utvecklingslänken. Detta är den folkliga utvecklingen, som utan understöd och ideella föreningar har förändrats efter tidens krav och överlevt.

Spelmansrörelsen är inte folklig i ordets vidare betydelse och lär knappast kunna bli det heller. Vi kan inte komma ifrån, att vi själva sysslar med musikformer som i den "folkliga" utvecklingsgrenen ersatts av andra. I och med detta är vi museala.

De flesta spelmansförbunden i vårt land ägnar sig inte längre åt traditionsspel, trots att traditionen säkerligen finns kvar. Ofta anses den befintliga traditionen (sekelskiftets dansmusik) inte tillräckligt "fin" och det händer, att våra traditionsbärare står i ett spelmanslag och efter noter spelar en för honom främmande musik.

Spelmansorganisationerna har i de flesta fall alltför sällan diskuterat sin verksamhet. Man har inte varit medveten om att man frivilligt eller ofrivilligt styrt utvecklingen.

Som resultat av spelmansrörelsens (ofta omedvetna) styrning har folkmusiken påverkats på flera sätt:

Reperatoaren är "smal", huvudsakligen musik från 1800-talets senare hälft.

Instrumenten har "normaliserats". Fiol, klarinett och nyckelharpa godkänns, men ej dragspel, gitarr, cittra osv.

Spelsättet har blivit utslätat. Allspel efter noter suddar ut de dialektala olikheterna.

Funktionen ändras. Musiken är inte längre dansmusik utan uppvisningsmusik.

En debatt om folkmusikens roll i det moderna samhället bör kunna föra spelmansrörelsen framåt. Genom att försöka återvinna forna tiders rytmik och spelsätt och genom att bredda vår verksamhet, vår repertoar och vår instrumentering kan vi göra folklig musik till ett viktigt inslag i den framtida kulturbilden.

Du är välkommen med Dina synpunkter till SÖRMLANDSLÅTEN. Det är tillåtet att skriva under pseudonym, men i likhet med övriga tidningar vill vi att Du i brevet sätter ut Ditt namn och adress. Hittills har ingen censurering förekommit. Bladet har läsare över hela landet, så Dina ord når ganska många.

F.ö. kan noteras, att vi får en jobbig sommar med många stämmor, att den breda inventeringen av gamla traditioner pågår i Sörmland, att många är intresserade av vår verksamhet, att vi får allt fler medlemmar, att Christina Frohm och Lennart Eriksson kommit ut med en skiva (köp den!) och att red med intresse väntar på alla bidrag till nästa nummer av SÖRMLANDSLÅTEN.

Med hälsning

Stockholms Spelmansgille har för sina övningar hyrt en skolsal i Maria skola. Vid en övning där, som leddes av den kände nyckelharpospelmannen Närlund - som också har utgivit tre låthäften med melodier från Uppland - utbrast denne förargat, när det ständigt skulle ligga noter på ställen: "Va´ e´ ni för djävla spelmän, som inte kan en låt utan noter!"

Sture Nilsson Tre Rosor

Sörmlandsspelmannen och humoristen Karl Ling sade om en spelman: "Han hade oerhörda besvär med de mest enkla låtar och han var verkligt förvånad att han var så urstyv på staccato då han spelade för Zornmärkesjuryn, ty efteråt var denna kunskap som bortblåst."

Sture Nilsson Tre Rosor

Långdansen i Sörmland

Eftersom det tycks finnas ett behov från folkdanslagen att ha en långdans på repertoaren, tycker jag det är lämpligt, att lagen i Södermanland dansar en långdans som upptecknats i vårt landskap.

Den uppteckning som här följer är gjord på 1870-talet av Gustaf Eriksson från Åker. Han anger Länna socken som källa och det var ganska naturligt; Länna-borna var kända för att "hålla på det gamla" som Gustaf Eriksson säger.

Dansen tillhör den senmedeltida typen och har troligen dansats med försteg eller tresteg, däremot med säkerhet inte med branle-steg.

De flesta som läser den här tidningen känner min motvilja mot att lämna en modern beskrivning på gamla uppteckningar. Den stilisering som är en följd av en sådan kan kanske undvikas om vi alla försöker oss på att tolka den här dansen med hjälp av våra spelmän. Det gör faktiskt ingenting, om Ni inte skulle dansa den lika i alla lag.

Sölingen

"De lekande ställa sig i flankerad ring d. v. s. vändande sig efter hvarandra och utan att hålla i hvarandra. Nu sätter sig ringen i rörelse efter lämplig takt och vid (sedan) man flankerat några varfv så vänder en sig om. Denne fattar med sin venstra arm under den mötandes högra samt svänger omkring honom ett halfslag att han blir vänd emot sin närmaste. Den första fortsätter rörelsen så att han följer flanken som förut, men den som nu blifvit motvänd fattar sin mötande med höger arm (sin) under dennes venstra och svänger ett halfslag att denne blir motvänd mot sin närmaste och själf fortsätter rörelsen så att han följer flanken som den första. Den nu motvände fattar sin närmaste under dess högra arm med sin venstra och så vidare. Armfattningen kan omvexla efter godtycke från höger till venster eller blott höger eller venster och kan bero på inöfvningar. Dansen kan vidare fortgå så länge man vill flera varfv ringen eller laget igenom.

Uti Länna socken där denna dans blott setts och i byar hvarest ofta mycket barn finnas så öfvade man sig ganska tidigt och när dansen ledigt fortgår så är det en skön anblick. Några ord till sången har man inte kunnat spåra."

Henry Sjöberg

MUSIKEN

Någon upptecknad melodi till Sölingen finns ej. Som exempel på "lämplig takt" följer här några långdansmelodier från Sörmland.

Den första är hämtad ur Svenska Låtar och är upptecknad av Nils Dencker efter Karl Rickard Ahlberg, Sköldinge. När valsen introducerades på landsbygden hände det att de gamla långsandmelodierna fick tjänstgöra som valsmelodier.

105. VALS

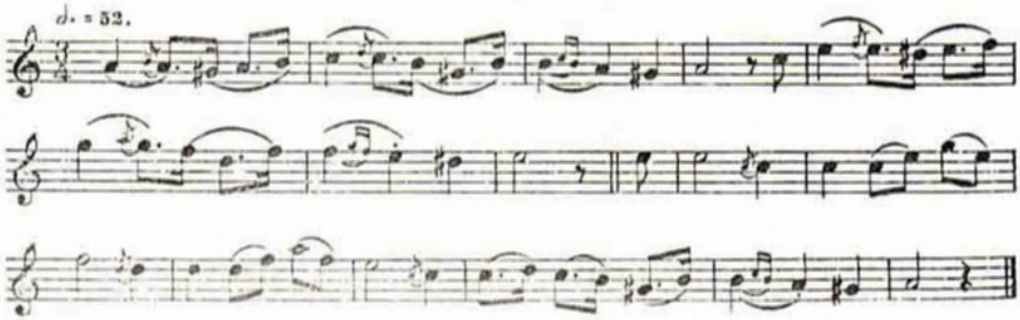

Valsen var efter fadern, som lärt den av *Spel Kalle* i Bettna. Till melodien mindes Ahlberg en visa i två strofer: »Ost å brö å brännvin».

Låten är känd från andra landskap. *(N. D)*

Jfr Svenska Låtar, Dalarna, h. I nr 274 och h. II nr 685, Värmland och Gästrikland, h. II nr 693 och 697, Bohuslän och Halland nr 75 samt Uppland nr 186.

En polska ur Rosenbergs första samling.

Liksom ovanstående melodi finns den spridd över landet. Observera släktskapen med **engelska** nationalsången!

Nº 142. Andante.

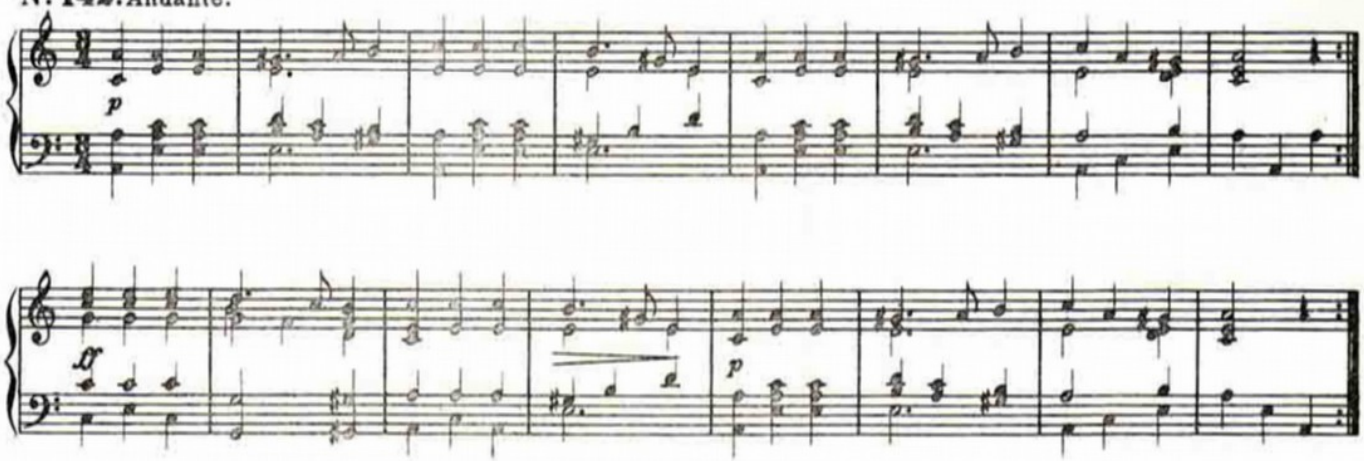

SSR

Kort historik över "kontaktsökande" mellan SSR och Södermanlands Spelmansförbund:

1969 Sörmlänningarna deltar som observatörer på SSR:s riksstämma i Hudiksvall på inbjudan av Hälsinglands Spelmansförbund.

Lennart Eriksson, Forsa, föreslår att styrelsen skall tillskriva de utomstående förbunden. Mötesordföranden tar ej upp förslaget till behandling.

1970 Sörmlänningarna deltar som observatörer på SSR:s riksstämma i Stockholm (utan inbjudan).

Undertecknad efterlyste kontaktskrivelse. SSR förklarade, att det ej funnits formellt beslut på saken, varför styrelsen ej skrivit något brev.

1971 Ett brev, daterat 24.2.1971, anländer kort före SSR:s riksstämma, vid vilken sörmlänningarna ånyo deltar (oinbjudna). Ett svar i positiv anda med följande lydelse avsänds den 15.6.1971:

"Södermanlands Spelmansförbund tackar för den kontaktskrivelse vi erhållit från SSR.

Sörmland står sedan flera år utanför SSR men följer dock med intresse dess verksamhet. Vårt deltagande vid de senaste årsstämmorna bör betraktas som ett bevis på detta.

I en del frågor har vi olika uppfattning och vi ser det som en uppgift att konstruktivt deltaga i debatten om folkmusikens roll i det moderna samhället.

Frågan angående medlemsskap i SSR behandlas varje år vid förbundets årsmöte.

Vid förbundets senaste årsmöte beslöt mötet, på styrelsens förslag, att uppdraga åt styrelsen att kontakta SSR för att genom diskussioner försöka åstadkomma ett närmande mellan organisationerna.

Vi föreslår därför att någon eller några representanter från vardera organisationen träffas för att under någon dag informellt få samspråka om det framtida folkmusikarbetet i landet.

Med vänlig hälsning
Södermanlands Spelmansförbund

Arne Blomberg/ordförande Henry Sjöberg/sekreterare"

1972 Någon inbjudan till riksstämman kom ej heller detta år. Sörmlänningarna uteblev och sitter fortfarande (efter 10 månader!) vid brevlådan och väntar på det svar, som förmodas vara under bearbetning på SSR:s sekretariat (en halvtidstjänst; vilket drömjobb!)

Jag tillåter mig tvivla på att SSR:s styrelse har den ringaste önskan om en återanslutning av Södermanland.

Är det inte dags, att Sveriges spelmän skaffar sitt riksförbund en ny, fungerande styrelse?

Beträffande den nuvarande styrelsens verksamhet kan man säga som gubben, som tackade för maten: Det lilla som bjöds var lika gott som rikligt!

Arne Blomberg

SVENSKA BARNVISOR OCH BARNRIM

Samfundet för Visforskning är en stödorganisation till Svenskt Visarkiv. Samfundet understöder bokutgåvor med anknytning till folkmusik och folksång. 1971 publicerades ett nytryck av Johan Nordlanders bok Svenska barnvisor och barnrim från 1886.

Medlemsavgiften kan insättas på postgirokonto nr 65 18 48 - 4 och är 25:-- per år. En blygsam avgift om man jämför med årsbokens pris i allmänna handeln.

KOM IHÅG!

22.5	Stämma på Torekällberget, Södertälje
28.5	Hembygdsdag, Trädgårdstorp, Tullinge
9-12.6	Barn- och Ungdomsträff i Oxelösund
11.6	Sorundastämman
24.6	Julitastämman
12.8	Stämma i Katrineholm (prel.)
13.8	Stämma i Nyköping (prel.)
20.8	Stämma i Parken, Eskilstuna
3.9	Sparreholmsträffen (prel.)
23-24.9	Regionskurs i polskor (Dansare)
7-8.10	Barn- och Ungdomsledarkurs, Strängnäs (Dansare)
21-22.10	Sundbyholmskursen (Dansare och spelmän)
11-12.11	Fortsättningskurs polskor, Nyköping (Dansare)
25-26.11	Dräktkurs, Katrineholm

Min älskade make,
vår kära lilla pappa

Holger Wellander

* 17 juli 1912

har i dag hastigt lämnat oss. Djupt sörjd och saknad, men i ljust minne bevarad av oss, släkt och många vänner.

Bergshammar den 27 mars 1972.

GUNNEL
Gunilla och Christer
Margareta och Kjell

Troget har Du alltid strävat
Tills Du inte kunde mer
Ro vi unna nu Ditt hjärta
Frid, som icke världen ger.

Riksspelman Albert Boström i Floda konstnär med murslev, pensel och stråke

Albert Boström från Floda var i Sörmland en mycket känd och uppmärksammad person. Han var född 1854 på lägenheten Trosa under Gimmersta i Julita men han levde större delen av sitt liv i Floda.

Till yrket var han murare och som sådan synnerligen skicklig. Han var bland annat med om att mura upp kyrktornet i Floda. Han kunde mura öppna spisar som ingen annan och de står sig än i denna dag. Det har hänt, att gamla hus med gubben Boströms spisar har rivits med det uttryckliga förbehållet, att den öppna spisen skulle bevaras.

Allt vad han företog sig gjorde han raskt, riktigt, stabilt och konstnärligt. Han kunde göra allt med sina händer och behövde icke gå den vanliga vägen lärling - gesäll - mästare.

Han hade så lätt för allting, att han blev topp tunnor rasande, om en hantlangare inte ögonblickligen fattade, hur han skulle bära sig åt som hjälpreda åt den skicklige mästaren. Därför var det sannerligen ingen lätt syssla att gå honom tillhanda.

Därom kan hans son, den nu 86-årige Ivar Boström i Valla, avge många vittnesbörd. "Argsint utav tusan var farsgubben, men mura det kunde han som ingen annan", säger sonen, som ärvt mycket av faderns handaskicklighet och konstnärstemperament.

Skicklig tecknare

Skolbildningen var ringa under folkskolans barndom. Men Albert skrev verklig skönskrift, det har jag många bevis på, och kunde teckna och måla, trots att han väl aldrig hört talas om något som heter perspektivlära. I en skissbok har han med blyerts gjort många teckningar av gamla hus och byggnader, som nu är rivna. Teckningarna äger därför inte bara konstnärligt utan även kulturhistoriskt värde.

Han kunde även måla oljemålningar, ibland kopior efter berömda förebilder, men för det mesta original med personligt valda motiv.

Vad skulle det ha blivit av Albert Boström, om han under sin ungdom kunnat få undervisning på Konstakademien i Stockholm och senare eventuellt i Paris? En konstnär, jämförlig med Anders Zorn, Carl Larsson eller Bruno Liljefors? För min egen del är jag säker på svaret.

Pillermolles vals

Mest bekant var nog Albert Boström i alla fall som spelman. Tillika med Anders Andersson i Lästringe och Axel Wester i Vingåker representerade han Södermanland vid riksspelmansstämman i Stockholm 1910. Dessa tre var de första riksspelmännen i Södermanland.

Var och en som deltog i stämman fick ett märke, ritat av Anders Zorn, att bäras synligt som tecken på sin rang, heder och värdighet. Albert Boström var mycket mån om sin titel. Han var då sannerligen också väl förtjänt av utmärkelsen, ty han kunde spela fiol som få. Han hade sin särskilda stråkföring och ett mycket individuellt spelsätt.

1924 upptecknade nu framlidne musikkonsulenten Olof Andersson nio melodier efter honom, däribland Julita brudmarsch, som spelades av Spel Erker i Bie och smeden Karl Blomkvist, Gimmersta, Julita, under Boströms ungdomstid.

Mest bekant är dock Boströms valser, som han lärt av en dräng i Gimmersta. Denne var värmlänning och kallades Pillermolle. När Boström skulle släppa lös Pillermolles vals, kråmade och krumbuktade han sig med både kroppen, stråken och fiolen, innan han satte igång. Och sedan stod han inte att hejda. Jag har själv hört honom flera gånger, och det var varje gång en upplevelse.

Riksspelmannen Albert Boström från Floda.

Vid uppteckningstillfället satt den tyste och otroligt kunnige Olof Andersson lugnt och lyssnade, gjorde sina anteckningar och lät gubben spela så länge han orkade. Efter en paus bad han spelmannen spela valsen en gång till, vilket också skedde. Boström ansåg, att ingen människa av kvinna född skulle kunna lära sig valsen och allra minst teckna upp den på några

minuter. Men här fick han vara med om något, som han ej upplevde mer än en gång i sitt liv: upptecknaren lånade spelmannens fiol och spelade efter sina anteckningar valsen autentiskt lika med förslag, prydnadsfigurer, stråkföring, staccato, glissando, synkoperingar och Gud vet allt. Då tappade gubben hakan men inte rösten. Med hög och ljudlig stämma ropade han till sin fru, som stökade ute i köket: "Mina, Mina! Kom in, ska du få höra på faen!"

"Valsernas konung"

En av Boströms elever var Carl Gustav Axelsson, Flodafors. Denne är nu 80 år och riksspelman. Till sin musiklärares 70-årsdag år 1924 hade CG skrivit en artikel i en tidning och där givit honom epitetet "Valsernas konung", vilket Boström med stor tillfredsställelse konstaterade.

Strax efter detta var Seth Carlson i Strångsjö, Axelsson och Boström från Floda på en stor hembygdsfest på Torekällberget i Södertälje, där publiken var ca 10.000 personer. Boström hälsades då av ledaren för festen, konstnären Torgny Dufwa, med den titel han fått av Axelsson och med en hejdundrande applåd från den talrika publiken.

Det blev för mycket för gubben. Han blev så rörd och nervös, att när han skulle ge hörbart och även synbart bevis för titelns riktighet kunde han inte får fram en ton. Han tappade hakan för andra gången och denna gång även rösten. Det var snöpligt. Men han tog skadan igen efter en halvtimme. Då var han vid sunda vätskor igen och spelade Pillermolles vals med en bravur och virtuositet som aldrig tillförne.

Han var en virtuos på sitt instrument och hans like har på det området mig veterligt icke funnits bland de sörmländska spelmännen under 1900-talet.

Allt kunde som sagt Albert Boström göra med sina händer. Sonen Ivar har i sin ägo en bössa med en konstnärligt sirad bösskolv och ett bösslås, som inte går av för hackor, alltsammans tillverkat av fadern.

Naturligtvis gjorde han sina egna fioler, hur många vet jag inte. Han tillverkade också en basfiol, som var ett mellanting mellan violoncell och kontrabas. Den hade svårt att hålla stämningen och det av det naturliga skälet att strängarnas dimensioner ej var avpassade efter instrumentets storlek. Strängarnas diameter var antingen för stor eller för liten. Finns instrumentet kvar någonstans, skulle det vara synnerligen intressant att studera det.

En spelmans jordafärd

Den gamle riksspelmannen dog vid 77 års ålder år 1931. Han begravdes i Floda kyrka och följdes på den sista färden av ett 40-tal sörmländska spelmän, som då var samlade till Spelmansförbundets årsmöte hos Ivar Hultström på Fors i Floda. Själv fick jag som en sista hyllning tillsammans med John Carlö, Stockholm, från orgelläktaren spela "En spelmans jordafärd", som då nyligen komponerats av W Eric Öst.

En märklig spelman och konstnär gick bort med Albert Boström. Genom allt som han skapat med sina händer och genom alla sina låtar, som ännu i dag spelas av alla sörmländska spelmän, har han skapat sig ett monument, varaktigare än kopparn.

Gustaf Wetter

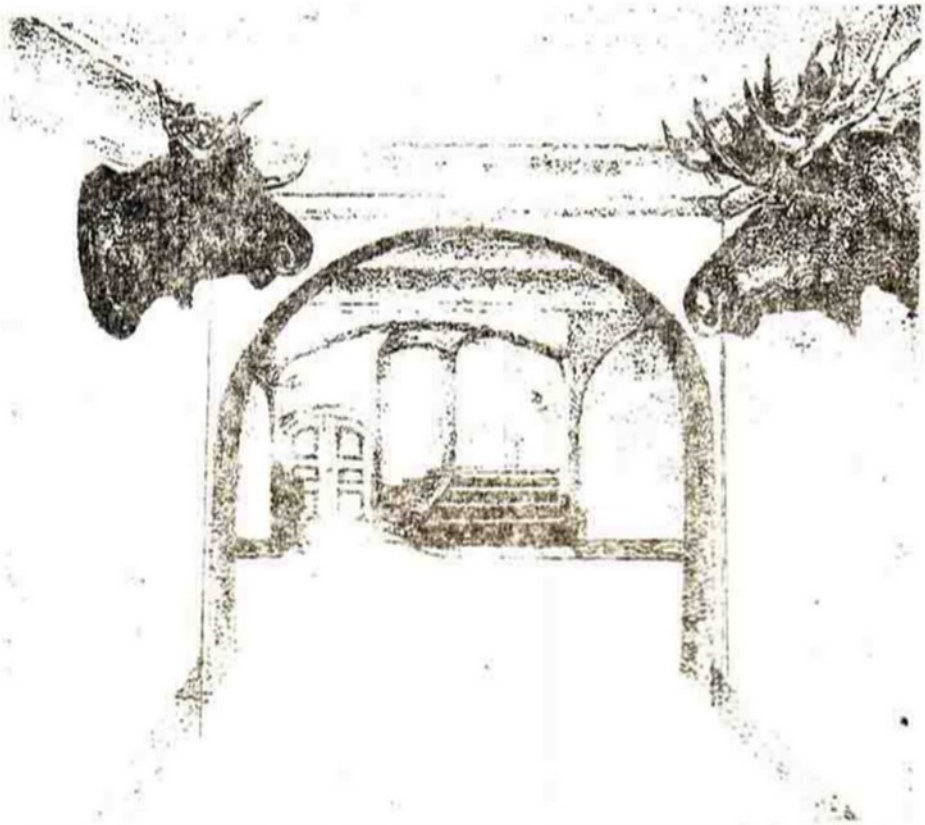

Albert Boström har mycket bra fått fram perspektivet i denna teckning från hallen i Stora gården vid Julita och det trots att han aldrig fått någon undervisning i perspektivlära.

Lite Raj–Raj ....

Är det inte på tiden att vi gräver ner stridsyxan och med öppnade armar tar emot det, va? Faktum är att vi tillsammans skulle bli starkare. Jag tycker mig se hur medlemsrullorna växer och kassörerna gnuggar händerna av förtjustning. Vilket sug det skulle bli i låtarna! Vad jag pratar om?? Dragspelet, förstås!! Vad trodde ni annars?

Då kanske tempot i låtarna skulle vara detsamma från början till slut med lite basar här och där. Det kanske t.o.m. skulle gå att överlåta själva melodispelet på dragspelare - då skulle troligen åhöraren få bättre grepp om melodin - medan kompandet överlåts till felorna, vilken uppgift de flesta felegnidare redan nu har, då de i alla fall för det mesta aldrig hinner eller bryr sig om att lära sig de låtar som är påbjudna. Å du, Helge, vore inte detta något för SSR att ta upp i skolorna exempelvis?? Vad tror du Ingvar Karlsson säger ??

På en punkt är jag dock enig med potatisplockarna. Skämt å sido, lika lite som John Erikssons ungdomsorkester från Delsbo, Busk-Margit och Jont-Birgit, Gunnar Hahns orkester, Jan Johansson m.fl. presterar svensk folkmusik, lika lite svensk folkmusik presterar dragspelare av typen Andrew Walter, Sone Banger o.l. Det i TV någon gång visade Vasa Spelmanslag från Hälsingland någonstans är ett praktexempel på hur situationen skulle kunna se ut om vi löpte den linan ut.

Nej, jag syftar på något helt annat. Jag vill nämligen dra en lans för "piglocket", "skinnjucket", "magdeburgarn" m.fl. namn. Det gäller alltså den första enkla typen av dragspel, som kom in i landet vid pass 1860.

Se på Vappersta-Lasse!!! Har inte han kommit de ideal vi ställer upp för oss bra mycket närmare än vi själva?? Jag är nästan förvissad om att sådana som Anders Zorn och Nils Andersson skulle ha höjt ögonbrynen av gillande inför honom, medan sådana företeelser som Stockholms Spelmansgille, Södertälje Spelmanslag m.fl. knappt skulle ha fått en axelryckning.

Menar jag då verkligen att denna högljudda maskin skall få "brunka sönder" våra gamla låtar? Nej, det menar jag inte, för vår äldre låtflora i form av långdanser, marscher och äldre polsketyper hör bara sträng- och blåsinstrumenten till.

Men, handen på hjärtat, hur många sådana låtar har vi på repertoaren? Jag skulle tro, att en lätt undersökning skulle ge ett svar runt 25 %. Resten härrör sig från tiden från 1850 och framåt sekelskiftet, dvs valser och modernare polsketyper, då alltså dragspelet förekom jämsides med fiolen hos vår allmoge.

Och mina damer och herrar, andra handen också, har inte de flesta av oss ett dragspelsförflutet? Kanske har vi spelat dansmusik i ett dragspelsgäng innan vi kom in i låtsammanhang eller kanske var det farsan som var dragspelare?

En sak är i alla fall säker: Den stråkföring i form av korta, knyckiga stråkdrag, som utmärker de flesta spelmansförbundare i Sveriges avlånga land, härrör sig från dragspelsspelet. Det finns alltså anledningar att inta en helt annan hållning från "vår" sida än den vi har för närvarande.

Gott folk! Öppna näven!!

H. An.

JULITA BRUDMARSCH

Nio melodier upptecknade Olof Andersson efter Albert Boström år 1924, bland dessa Julita brudmarsch, som här finns i faksimile.

Lägg märke till taktarten! Det är struken takt - på italienska "alla breve". Räkneenheten är här halvnoten i stället för den vanliga fjärdedelsnoten. Rörelsehastigheten skall således vara dubbelt så stor som den normala.

Konstigt nog är det många spelmän, t.o.m. mycket notkunniga sådana, som inte begriper detta. Till ledning för dessa och eventuellt andra fåkunniga musikanter har jag skrivit om marschen i vanlig fyrtakt.

Spela den med ledning av denna notskrift! Lär Dig marschen utantill! Sätt fiolen under hakan, spela och marschera på golvet efter Din egen musik! Då får Du in hastigheten gratis. Vi ska spela den på Julita Skans midsommardagen i samspel för första gången i förbundets historia.

Lycka till!

Gustaf Wetter

Albert Boström

78. BRUDMARSCH

efter Blomkvist och Spel Erker

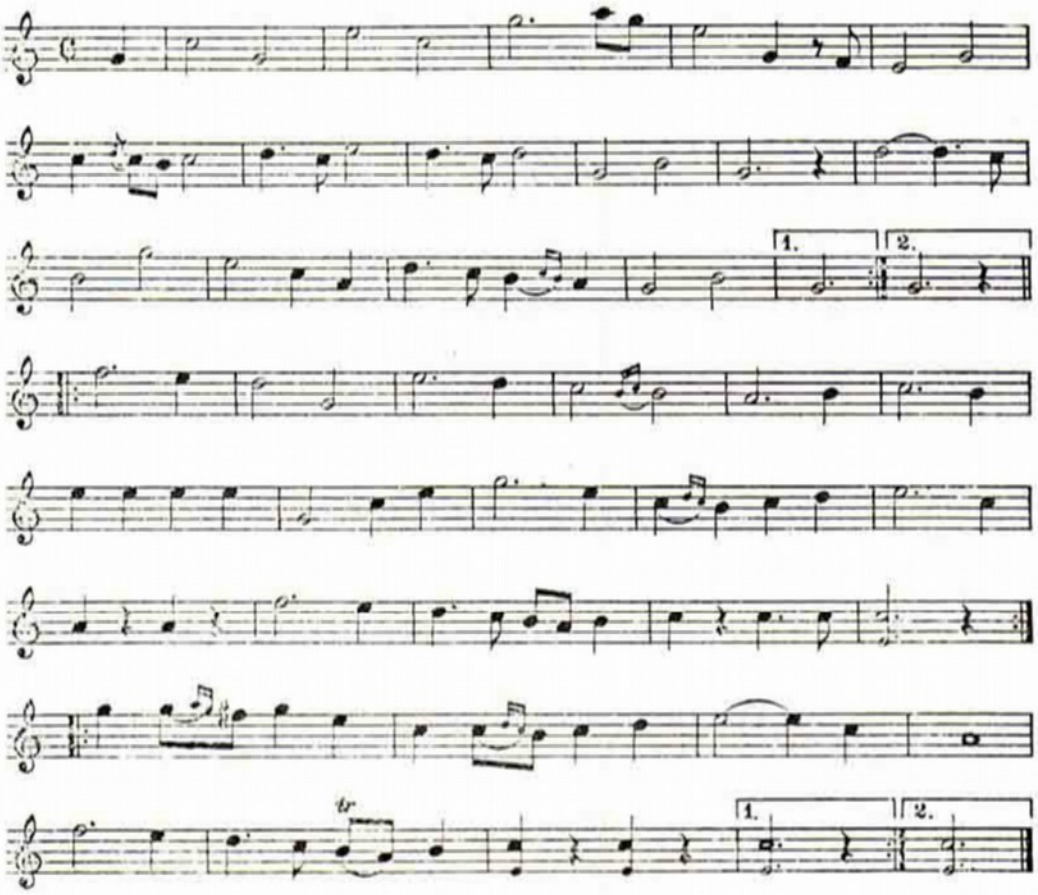

Låten användes som brudmarsch i Julita. »När de halva tonerna spelas, ska de vara milda», säger Boström.

JULITA BRUDMARSCH

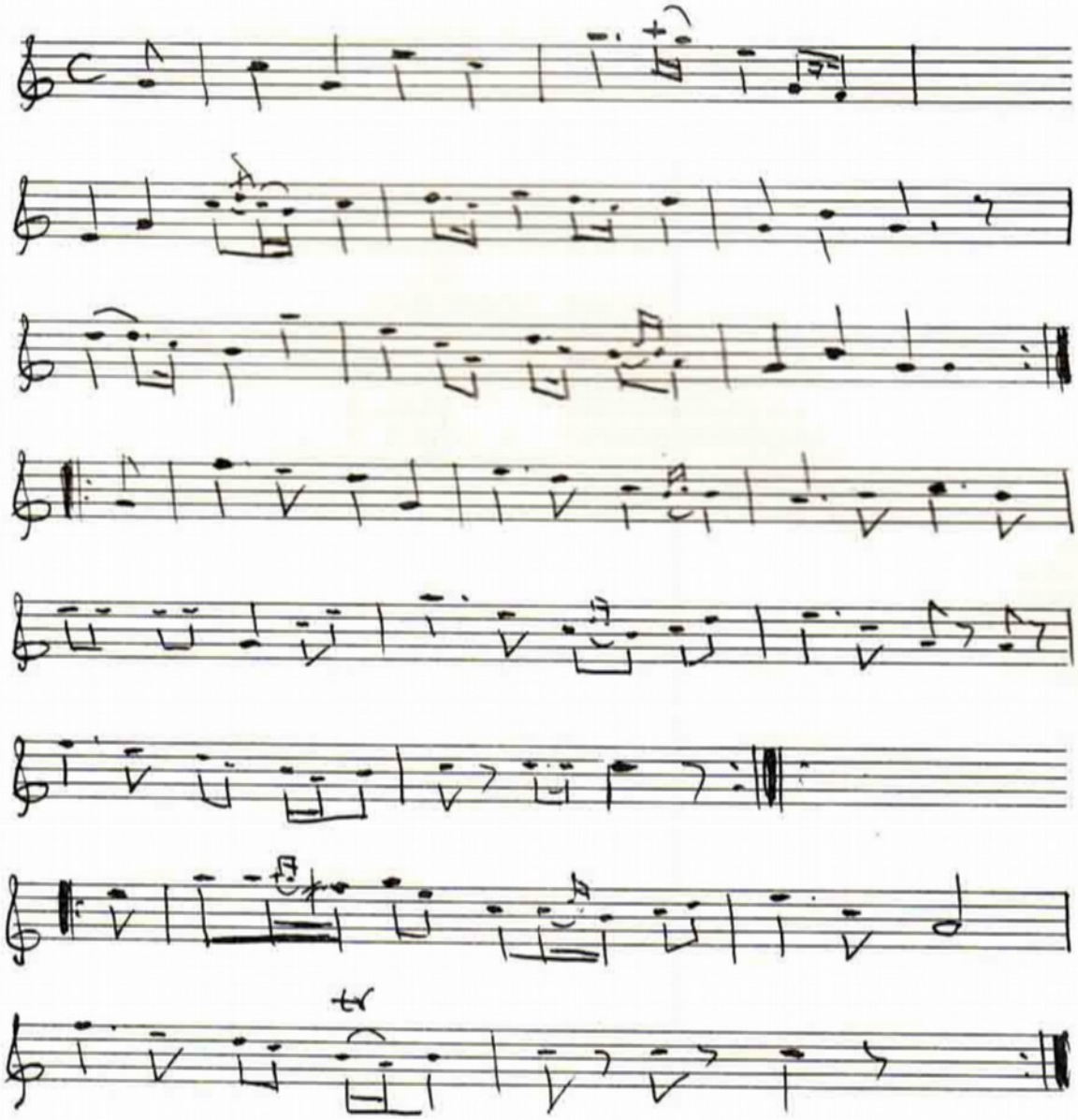

UPPROP

Vet Du någonting om gamla seder och bruk i Södermanland?

F.n. pågår en stor undersökning om detta inom landskapet och vi vill gärna ha kontakt med intresserade, som dels kan hjälpa oss med insamlingen, dels kan lämna upplysningar, som kan vara oss till hjälp.

Är Du intresserad, så ta kontakt med:

Lars Berggren
Box 29

643 00 VINGÅKER
tel. (0151) 10574

EN FIOL- OCH DRAGSPELSRAPSODI

Broder Härdelin, jag tar mig friheten att tacka dej från alla dem som allvarligt läser denna tidning. Jag vill även tacka alla dem som skriver till detta - för oss spelmän enda kontinuerligt återkommande - organ men främst Södermanlands Spelmansförbund och dess redaktör Arne Blomberg.

Din lediga och utmärkta beskrivning av en andrastämma för spelmansmusik måste kunna fattas av alla. Det är pedagogik i all sin enkelhet när den är som bäst.

Du vet nog inte, att det i Häsingland finns en man, som känner spelmanskulturen från de trakter i Skåne där jag har min släkt. Han vet, att då jag var pojke och började blinka med mina silliknande ögon, spelades enbart unisont. Var det någon som hört regementsmusikskontrabasarnas (?) bom-ta-ta och överförde dessa ljudvågor via huvud och fingrar till strängarna, fick han ett igenkännande leende av de övriga.

Men så kom de "stora kanonerna", Berntsson och Enninger, och med dem stämmorna. Men nog minns jag de otaliga korpspelmännen, "solograbbarna" och de många originalen och deras spel.

Det finns i spelmanslitteraturen många små pärlor, som dessa mixat ihop, men dessa gubbar saknade något, som dom tyckte skulle "förgylla" det hela. Av detta minns jag: (som vi hört Kungs Levi och Alm Nils) ostämd fiol, medljudande lösa strängar, nynnande i pauser och rakt stall. Frågade man varför dom inte kupade stallet, fick man som svar: "Det blir finare harmonium." Eller medljudande lös sträng: "De´ hörde jag på Revinge Hed (militärmusik?)" Det var detas uppfattning om andrastämma troligen.

Men det var dragspel som du säger du aktualiserat inom folkmusiken. Varför har du gjort detta? blir ju naturligtvis en stilla undran. Därefter tvekar du att ge dej in på det du aktualiserat, därför att du inte är klar om din egen mening i saken. De´ e´ ju ett helvete. Du skulle ha gett tusan i dragspelen, så hade du haft det lugnt och skönt med stångkorven och Ödåkran. Men man är hjälpsam och det har du bett om i slutklämmen.

Våra pennor har varit i kors på samma tema, tror jag, i "Hälsingelåten", men jag vet inte om mitt inlägg kom med. Jag fick aldrig tidningen. Men all heder för ditt goda initiativ att sätta liv i de äldre Hälsingemelodierna, även då tog jag del i hälsingarnas tidning.

Jag är bara rädd att min hjälp skall bli som i en av Mark Twains fabler, där lejonet fångat en råtta. Råttan bad för sitt liv och lejonet hörde råttan säga: "Om du släpper mej, ska jag hjälpa dej en annan gång". Någon tid senare blev lejonet fångat och bundet av rep. Råttan kom just då förbi och lejonet bad då råttan gnaga av repet. Jodå, råttan rusade fram och gnagde av lejonets svans!

Mot dragspelet har du bra saker men inte allt. Du får också tänka dej vår tids teknik. Det betyder att dom kan sätta in hela Älvkarleby kraftverk som förstärkare och basarna kan överrösta ett helt spelmanslag.

Så får du slå i alla våra spelmansförbunds stadgar där det i regel är formulerat, att spelmanslagen verkar och bevarar vår gamla spelmanstradition. I Stockholms Spelmansgille skulle det ändras i stadgarna. Jag föreslog, att då man ändå rotade i dessa, borde man (som i Svenska Ungdomsringens statuter för Zorn-märket, instrumenten är angivna), införa fiol, nyckelharpa, klarinett, pipor och horn. Annars kan vi befara, att man släpar in bensinfat en vacker dag. Men jag blev då av ordföranden uppmärksammad på spelmansförbundens passus i stadgarna. "Spelmän kallar numera sej alla för, t.o.m. dom som går på Solvalla", måste jag svara.

Då vi 1947 genom Sv. Spelmäns Riksförbund erkändes som kultur av Stat och Akademi var detta grundat på de instrument jag ovan upptecknat. Och detta anser jag förpliktar. Även detta talar mot dragspelet. Skall vi inte då även ta fram internationella erkännanden av vår fiolfolkmusik, som bl.a. en känd dirigent (Celebidache) framförde i pressen. Han uppmanade oss att till det yttersta försöka bevara en så sällsynt klenod.

Många äro de recensenter, som skriver om just tolkningar av musik. Vad skulle det likna med ett dragspel i en Mozartkvartett eller basun till en Schubertromans? Så föreställer jag mig ungefär den formen av känsla mot den musik vi sysslar med, trots att den är av den "lätta typen".

Som du vet, är jag fullständigt autodidakt, men med den fart folkmusikdialekten alltmer utraderas, tycket jag inte att vi själva, som står mitt i folkmusikleden, skall medverka till ändring av det gamla spelmanslagets musikform. Numera, då folkmusiken haft något av vind i seglen (är det SSR:s förtjänst?), kan inte en fiolspelman framträda förrän, åtminstone i TV eller radio, alla övriga instrument i en sorts "attacca" skall vråla eller dåna in. Dessa tidens uppmärksamheter mot oss fiolspelmän och melodier brukar blott bli, som allt modernt, en dagslända och drängtjänst.

För dragspelet har du även sagt en del. Som tillägg kan jag säga att jag märkt att det i utlandet används mycket till nationaldanser. Och, som du skrev, till den gamla dansmusiken är det det givna instrumentet.

Det jag hade av skånsk fioldialekt gnuggade jag bort under två år på ett skärgårdspensionat, så ytterligare två år med dragspel på olika utedansbanor, med den tidens dragspelsrepertoar.

Att var och en får uttrycka sin musikalitet på sitt sätt är också rätt både beträffande val av musik och val av instrument, men inte ihop med ett spelmanslag, som är sig självt nog.

För ca 15 år sedan dök en gitarr (som är ett väl så gammalt instrument som fiolen?) upp med ett spelmanslag i Universitetsaulan, men det blev utvisning.

Jag har hört Nils Olsson i Sundsvall spela utomordentligt bra folkmusik på dragspel. Han lade om till fiolen och fick riksmärke.

Någon "kulturknutte" tror jag inte att jag är, fast jag vill ha, som en riksdagsman uttryckte det, "nå'n jävla ordning" - rätt instrument på rätt plats.

"Apostlarna" skriker ibland för sin sjuka mor, ibland för mera konst, ibland skall vi motionera, ibland skall vi ha en vänlig vecka. Kläderna, håret, skägget skall vara så och så. Alla ska aktiveras. Om man gör samma sak för musiken, är ju inte det så märkligt.

Detta med applåder för dragspelet men inte för fiolen är väl inte så viktigt. Här i Stockholms Spelmansgille har vi försökt med dragspel, men man vägrade att dansa till det. På Moderna Museet, där konstifika saker händer, inte minst inom den avantgardistiska musiken, kan man få höra våra finaste "profeter" i form av Fläsket Brinner eller Grus i Dojan och allt vad fina namn dom har. Där var också en bleckoktett, en sångkör med nysningar, hostningar och agitationsvrål. Allt togs emot med en pliktskyldig applåd. Så kom det som jag betalat inträde för, dalaspelmän, och då behövde man inte ta miste på temperamentet hos publiken. Det blev kvällens mest samfällda avgrundsoväsen i form av applåder. Gamle Atterberg (han med "De Fåvitska Jungfrurna") satt apatiskt lyssnande till allt, men då var det han som reste sej och applåderade.

Recensenten i Dagens Nyheter skrev en spalt dagen efter på 40 mm om spelmännen, men de övriga fenomenten fick spalter över hela bladet. Så har man ju numera särskilda popredaktörer för denna vår nya industri, vars största sorg tycks vara att inte, som fiolspelmännen, bli erkända som kultur.

Hade han som recenserat Svenska Låtar, Peterson-Berger, mött en av dessa "popspecialister" hade väl det norrländska temperamentet, som du skrev om, exploderat, som det hände för honom på Vasagatan, då Moses Pergament fick sej alla tiders dagsedel. Nu har vi blott en musikkritiker som kan sin sak, Brandel.

Harald Närlund, på sin tid ledare för spelmanslaget "Upplänningarna", visade rätta sidan mot applåder och linslöss. Han var gärna sedd och ofta engagerad med sitt lag hos Radiotjänst, men då Närlund ansåg folkmusiken missgynnad genom att den sändes på fel tid, före kl 19.00, och inte fick det ändrat, spelade han inte heller mera. Det var rätt ljud i pipan.

Skulle jag så efter denna plädering försöka få fram en kort mening av mitt tyckande och menande, skulle den vara så här: Tafsa inte på det gamla hederliga spelmanslaget, som är i sej självt nog med sina stråkar och är ett arv från våra fäder. Ett arv som vi hittills lyckats bevara och bör bevara. Det kommer ändå med tiden att dialektalt självdö.

Sekulariseringen går hårt fram. På 50-talet var det en musikdirektör, som försökte få Zornmärke fyra gånger. Då han misslyckats, satte han sin titel under en artikel i DN, som hade till rubrik: "Måste folkmusik låta illa?" Då fick han märke.

En av våra dagars största textförfattare skriver i en kvällstidning: "Man kan inte nog förvåna sej över hur dumma folk är då det gäller texten." Det är inte alls konstigt, då de redan som barn i daghemmen och därefter hela livet får lyssna på importerade negersånger i alla dess varianter genom massmedia dygnet runt och i form av miljöförstöring av ett jetplans ljudnivå.

En pianist, Käbi Laretei, talade om, att då hon spelade fel i en konsert, som var av en atonal kompositör, var det inte en i salongen som observerade det. Tacka för det, så uruselt som smaken numera blir uppbyggd. Det är vanligt numera att folk kommer eller går på konserterna där tolvtonsverken spelas.

Men intet ont om dragspel. Bara dom inte blandas med ett spelmanslag så må dom gärna få applåderna, om man kan bli fet av sånt.

Hoppas att man nu inte blir vild av detta i dragspelskretsar. Men nu är alla farliga och vilda djur slut utom i Umeå. Där lär polisen ha hundar som äter studenter. Detta var väl, som bonden sa' då han klippt grisen, "mycket väsen men lite ull".

Sture Nilsson Tre Rosor

HEMBYGDSDAG I TULLINGE

Botkyrka Gille inbjuder till trevlig samvaro med spel, dans och andra begivenheter i Trädgårdstorp, Tullinge, söndagen den 28 maj klockan 13.00.

Anmäl ditt intresse till Lennart Stenbäck, tel (08) 711 59 68 eller (08) 774 64 10.

INSAMLING AV FOLKLIGA SÅNGER, DANSER, DRÄKTER OCH MUSIK I SÖDERMANLAND

För att bredda den insamlingsverksamhet, som Södermanlands Spelmansförbund har bedrivit sedan 30-talet, kommer Spelmansförbundet tillsammans med Sörmländska Ungdomsringen att sända ut grupper av medlemmar för att göra en total inventering i landskapet. Det vi i första hand vill göra, att att bilda oss en uppfattning om vad som finns kvar att inventera om gamla seder och bruk.

Etapp ett av inventeringen består av en utfrågning av samtliga boende på landskapets ålderdomshem och på de flesta pensionärshemmen. (Vi kan tyvärr inte söka upp alla gamla, dvs även de som fortfarande bor kvar i sina hem, eftersom detta skulle bli för arbetskrävande.)

Etapp ett, som vi räknar med skall resultera i 5-10.000 ifyllda inventeringskort, beräknas vara slutförd under april/maj 1972. Efter genomgång av materialet under sommaren, startas etapp två hösten 1972. Den kommer att tillgå så, att vi gör samma runda, men nu beväpnade med en utförligare frågelista samt bandspelare. Denna gång besöker vi inte alla, utan har valt ut dem som vi funnit mest positiva vid vår första frågeomgång.

För att det hela skall fungera, har vi utsett kontaktmän inom landskapet, som var och en ansvarar för uppteckningsarbetet inom vissa socknar.

Oss veterligt har en undersökning av detta slag aldrig tidigare utförts i Sverige.

Vill Du hjälpa till, så ta kontakt med:

Lars Berggren
Box 29
643 00 VINGÅKER
tel. (0151) 10574

Huvudansvariga för inventeringen är:

Arne Blomberg, Södertälje
Henry Sjöberg, Rönninge
Sune Åhberg, Oxelösund

KOMMUNER I SÖDERMANLAND

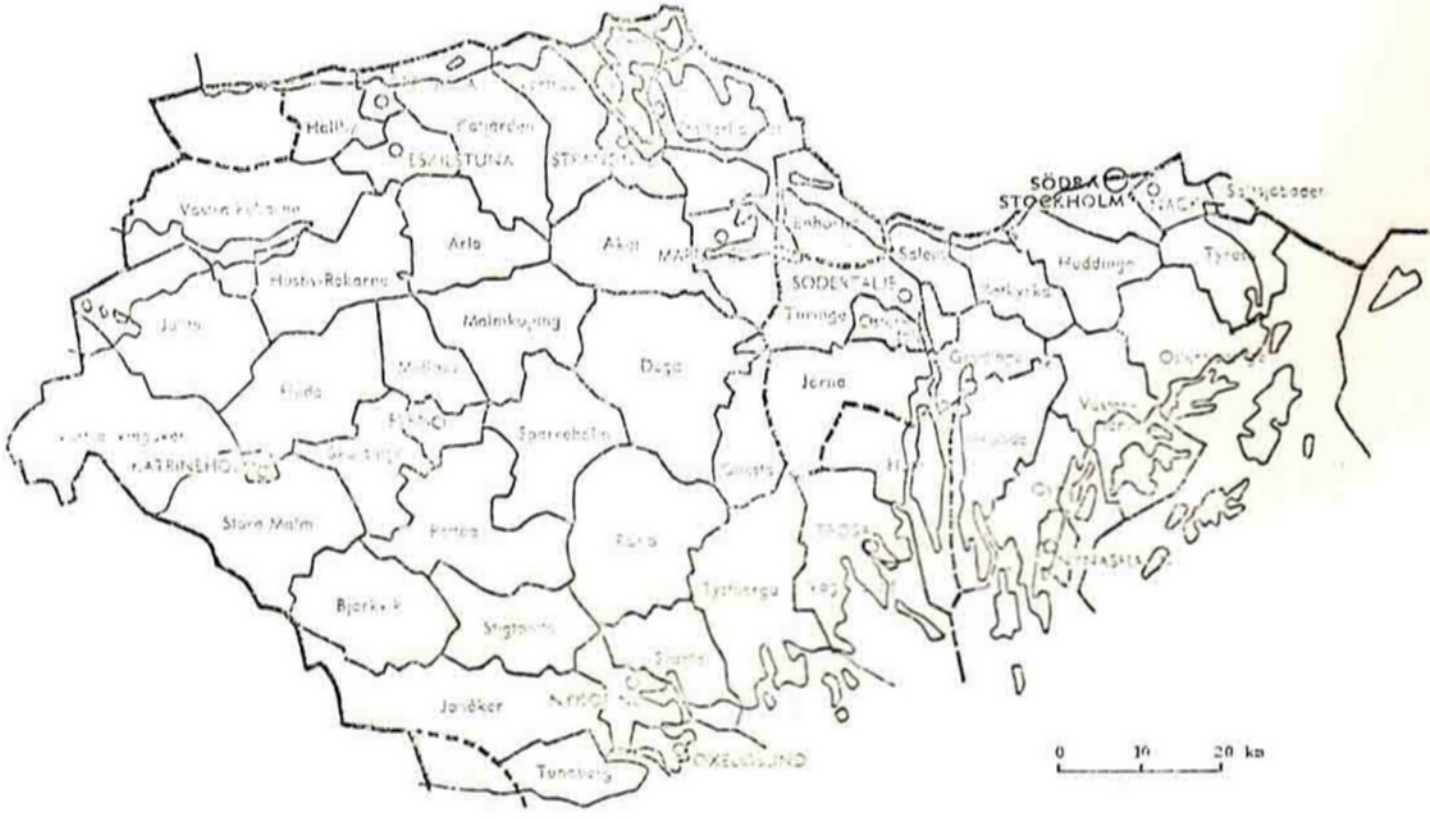

FÖRSAMLINGAR I SÖDERMANLANDS LÄN

1.1.1970

+—+—+— LÄNSGRÄNS

—·—·—·— KOMMUNBLOCKSGRÄNS

——————— KOMMUNGRÄNS

..... FÖRSAMLINGSGRÄNS

ANGÅENDE OA:s MINNESSTEN

För drygt fyra år sedan gav undertecknad utlopp för en del kritiska synpunkter mot SSR och Musikhistoriska Museet under rubriken "Några reflektioner om SSR i allmänhet och Spelmansåret 1967 i synnerhet".

Huvuddelen av kritiken är tyvärr befogad än i dag och fortfarande har ingen redovisning lämnats från Musikhistoriska Museet över de insamlade medlen till Olof Anderssons minnessten. Jag tillåter mig därför att ånyo publicera en del av mina "reflektioner":

S. S. R:s ändamål är »att ta hand om de för landskapsförbunden *gemensamma* arbetsuppgifterna.» En sådan uppgift ansåg jag vara att resa en minnessten på Olof Anderssons grav. Förslag därom väckte jag på folkmusikkonferensen i Stockholm den 5/3 1965. Ett cirkulär, undertecknat av Emsheimer/Ling, Wetter, Arnstad, Knis-Karl och Henry Jarild för 5 organisationer författades av Jan Ling, som bad mig ombesörja distributionen. Genom ett välvist och samarbetsvilligt beslut, undertecknat av Knis-Karl och Helge Nilsson, uppmanas till S. S. R. anslutna organisationer att *icke* ta någon befattning med detta cirkulär. Stenen restes dock den 23/8 1966, O. A:s födelsedag, enligt de närståendes önskemål. Då hade Wetter lovat, att Sörmlands Spelmansförbund ensamt skulle stå för kostnaderna för den händelse Knis-Karls, Helge Nilssons och jag antager Flodéns ädla tankar om samarbete burit frukt. Nu restes stenen genom bidrag *sent omsider* från spelmän och folkdansare i hela Sverige. Men sannerligen säger jag: Detta skedde *i c k e tack vare* S. S. R. utan *trots* deras bristande samarbetsvilja. Likväl har Flodén mage att i en artikel i Spelmansbladet 1966 — i vilken artikel mitt namn givetvis ej nämndes — skriva följande vackra tirad:

»Det har för Sveriges spelmän varit en hederssak att hugfästa Olof Anderssons minne på ett sätt lika bestående som hans gärning.» Man kan förverkliga en hederssak på olika sätt. Det sätt, på vilket Knis-Karl, N. A. Flodén och Helge Nilsson gjort det, länder *icke* dem själva eller S. S. R. till heder. Hederligt folk har den åsikten.

En annan intressant detalj i samband med insamlingen är redovisningen för inkomsterna och utgifterna. Medlen insändes till Musikhistoriska Museet, Stockholm. Efter många påstötningar fick jag namnen på de c:a 350 bidragsgivarna, dock utan uppgift om inbetalat belopp. I december 1966 fick jag från Musikhistoriska Museet följande uppgifter: Inkomster 4.306: 50, utgifter 3.332: 50. Saldo 974: —. Stenen kostade enligt räkning från Sigfrid Erikssons Stenhuggeri, Ekstorp 4, Ystad, 2.244: — kr. 1.088: 50 kr. är således icke redovisade. Vart har dessa utgifter gått? Vid avtäckningen den 23/8 1966 deltog från vårt förbund Wetter och Georg Claesson, från Stiftelsen Sven Kjellströms minne Axéll och Rydberg, från Svenska Ungdomsringen Oscar Persson och från S. S. R. Nils Hellborg. Mig veterligt har ingen av dessa representanter av de insamlade medlen erhållit ett enda öre för sina resekostnader. O. A:s änka, fru Anna Andersson, och dotter, fru Stina-Greta Olofsdotter, har ej heller för sina stora kostnader i samband med gravstenens avtäckning fått något bidrag av det beloppet. Det hade annars legat nära till hands, tycker jag.

Gustaf Wetter

Om dans i bibeln

Dans ingick i kulten i de förkristna religionerna vid östra Medelhavet. Dans förekom även i den tidiga kristna kyrkan liksom inom judendomen. I några fall har den sakrala dansen i den kristna kyrkan levt kvar till vår tid. Änglarnas dans har betraktats som en förebild.

Dans nämns på flera ställen i Gamla Testamentet. De flesta av oss känner kanske till dansen kring guldkalven (2 Mos. 32). Den 149:e psalmen i Psaltaren innehåller en direkt uppmaning till dans:

> Halleluja!
> Sjungen till Herrens ära en ny sång.
> hans lov i de frommas församling.
> Israel glädje sig över sin skapare.
> Sions barn fröjde sig över sin konung.
> Må de lova hans namn under dans.
> till puka och harpa må de lovsjunga honom.

I Nya Testamentet bör nämnas de förebrående Kristusorden (Matt. 11:17 och Luk. 7:32):

> "Vi hava spelat för eder.
> och I haven icke dansat:
> vi hava sjungit sorgesång.
> och i haven icke jämrat eder."

Dansens vara eller icke vara har ofta diskuterats inom kyrkan. Den som vill veta mer hänvisas till Louis Backman. Den religiösa dansen inom kristen kyrka och folkmedicin (Stockholm 1945).

Tord Jo

Mer om dans

I anknytning till Tords rader härovan om dans i Bibeln kommer jag att tänka på detta med dans "förr i tiden". Det finns så många danser, där man funderar på ursprunget och kanske framförallt funderar på varför de dansas.

Som exempel kan nämnas björndansen i de olika former den förekommer i vårt land. Den vanligaste formen i syd- och mellansverige är den, där pojken ligger rak lång på golvet, stödd på händer och tår, samt hoppar rakt upp och ner i takt med musiken. Idag säger vi att det är ett kraft- eller uthållighetsprov, men en gang i tiden maste en dans av det här slaget ha haft en helt annan innebörd.

De flesta uppteckningarna visar att pojken har en kvast eller en halsduk som han gar och viftar med. När han kastar sig framstupa, sätter han fast kvasten mellan sina ben. Att detta en gang halt sin givna symbolik är ganska klart.

Den andra björndansformen, som är vanligast i norra delen av Sverige, har en helt annan innebörd. Den tillgår så, att två pojkar ställer sig mittemot varandra och böjer sig fram så att den ene pojken sticker sitt huvud mellan den andres ben, varefter den andre böjer sig över den förste pojkens rygg och tar ett stabilt tag i dennes lår. Därefter höljer man över de båda en fäll, helst efter björn, varefter de "lufsar" runt rummet. Dansen kallades också för "härma björn" och orsaken till att man härmade björnen var den kraft man trodde att man på detta sätt skulle få från "skogarnas konung".

Ett annan exempel är den mycket vanliga bruddansen, som tillgår på följande sätt:

Sedan bruden dansat med alla flickorna, slöto de en ring kring henne, varpå hon tog av sin krona eller borda och uppsökte det huvud, vartill den passade. Den karl, som fick hatten, och den flickan, som fick kronan eller bordan, skulle bliva det nästa par, vars bröllop gilleslaget skulle fira; varför ock deras huvud, som påtänkt en sådan förening, alltid voro de som passade för hatten och kronan. Sedan kronan eller bordan blivit påsatt den flickan, vars käraste hopp var närmast sin fullbordan, började alla flickorna en ringdans kring bruden, därunder hustrurna skulle försöka att rycka henne från dem till sig.

Polskan gick under stoj och larm; en stund varade striden, men hustrurna segrade äntligen och bemäktigade sig den unga bruden. Nu förestod henne en ceremoni, som numera är alldeles bortlagd. Alla flickor nyttjade den tiden langt hår, som flätades i nacken med tvenne langa flätor med inblandade blåa band och lintovor och uppfästes sedan på bakre delen av huvudet i tvenne trekanter med trubbiga vinklar och ena långsidan uppåtvänd. Framför dessa buro de över hjässan bordan, det breda sammetsbandet, som fästades med ett silverspänne i nacken. Sedan hustrurna erövrat bruden,

framställde de en stol, och en av dem avskar nu hennes hår, under det en annan framkom med ett trekantigt vitt kläde och band det kring hennes huvud så, att snibben hängde neråt ryggen. Denna prydnad kallades klut och är än idag skånska bondhustrurnas allmänna huvudbonad. Under hela akten fortfor musiken.

Nu slöto de gifta kvinnorna en ring kring den beklutade bruden och dansen började åter, under vilken brudgummen skulle bemäktiga sig sin brud. Det dröjde ej länge innan ringen var bruten och omfamnande varandra dansade nu de nygifta en stund på tvåmannahand. Musiken omväxlade då, och en för detta tillfälle egen polska spelades, vid vilken musikanterna sjöngo:

Icke blir den bruden flicka mer,
Det hon varit, har nu slut.
Icke vill hon vara flicka mera,
Nej! hon har länge önskat slut.
Tralla-ralla-ra
Tralla-ralla-ra
Ja hon har länge önskat slut.

(Ur Nicolovius: Folklivet i Skytts härad i Skåne vid början av 1800-talet, 1847)

Här dansar man i ring. Ringen är otvivelaktigt dansens mest primitiva form och vi kan bl.a. se exempel på detta i bibeln (se Tord Jonssons inlaga ovan). Man kan t.ex. dansa runt i månens eller solens riktning som en hyllning. Ett bra exempel på detta är "dervischernas" dans.

Från många kulturer finns den uppfattningen, att en ring betyder en hyllning till solen, men två ringar, som rör sig i motsatt riktning, är en hyllning till månen.

Lika väl som dansformationen haft magisk betydelse lika väl har stegen i dansen en gång haft en djupare innebörd. Ett av favoritmotiven är hoppet - ju högre hopp, desto bättre växer grödan. Den här uppfattningen finns hos alla civilisationer med övervägande jordbrukande befolkning och den finns även i Europa.

Hos primitiva folkslag i Australien lyfter dansarna barnen för att de skall växa bättre och samma idé finns hos mödrarna i Provence, som vid dansen runt altaret lyfter sina barn för att de skall bli långa och välväxta. Danser karaktäriserade av långa steg har samma betydelse och i Langaus i Tyskland har det varit vanligt att dansa en dans med långa hoppsteg runt de nygifta.

Hur skall man då definiera dans?

Dans kan definieras på många olika sätt och varje definition har en liten smula sanning i sig - allt beror på vilken utgångspunkt man har. Men en sak är klar - begreppet dans innehöll en gång många andra faktorer än det gör idag.

Chalmers berättar i sin bok "Pioneering of New Guinea" 1887 att han frågade infödingarna: "Vad har dansen för betydelse?" Svaret han fick var ungefär följande: "När man dansar, glädjas alla andar, och så gör också människorna. När man dansar, växer all gröda bra, när man inte dansar växer all gröda dåligt." Detta är inte något speciellt för Nya Guinea, utan vi kan finna samma tro på dansens förmåga överallt bland de primitiva folkslagen. Farnell har försökt förklara detta i sin bok "The Evolution of Religion" 1905:

"De ociviliserade folken har en allmän likformighet i sin tro, trots många lokala variationer när det gäller ritualer och myter. En ursprunglighet som bygger på att de alla har gemensamt en ursprunglig religion eller, kanske mer lättförklarligt, alla mänskliga hjärnceller hos olika raser på samma stadium av utveckling är mottagliga för samma typ av religion byggd på likheten i de omgivande tingen."

En annan sida av dansen....

Louis de Cagusac definierar dansen i sin bok "La danse ancienne et moderne" 1754 som "l'art des gestes" och det är ganska klart att han med detta inte menar fötternas och benens rörelse. Många av de egyptiska inskriptionerna visar att armarnas rörelse spelade lika stor roll som benens. Bilder från grekiska urnor visar att huvudets rörelse och även kroppens, är viktiga ingredienser i dansen. Den indiska tempeldansen visar former där benen står helt stilla medan armarna och kroppen rör sig rytmiskt.

Som en motpol till detta kan vi titta på den europeiska modedansen, t.ex. en kadrilj. Där rör man sig enbart fram och tillbaka, långa stunder står man helt stilla på en plats. Trots detta är det ingen som tvekar om att identifiera detta som dans....

Den vanligaste definitionen på dans är "rytmisk rörelse till musik". Ni kan själva sätta er ner en stund och fundera på vad detta kan innebära.

Som avslutning passar kanske ett ordspråk av Johannes Runius Dudaim från hans bok "Swar uppå ett Bref til en sin Wän, hwaruti han tröstar honom ordspråkswijs öfwer den almänna olyckan", utgiven 1715:

"Det vill mer till dans än ett par nya skor."

Rönninge i mars 1972

Henry Sjöberg

OBS

ZORNMÄRKESUPPSPELNINGEN

TILL SÖRMLAND 1973!

Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen har fått i uppdrag att anordna uppspelning för Zornmärket sommaren 1973. Tid och plats är ännu ej definitivt bestämda.

ÄR FOLKMUSIKEN "FOLKLIG"

av Håkan Roos

Folkmusiken har sedan länge huvudsakligen diskuterats utifrån rent musikaliska synpunkter och med krav på t.ex. "äkthet" och traditionsriktighet.

Diskussionen om folkmusiken har fördjupats i samband med den nya folkmusikpopulariteten. Debatten knyts nu till de yttre formerna och man kan nu tydligare se konturerna av olika spelmanskategorier. I huvudsak har vi en ideologisk klyfta i spelmanskåren: å ena sidan de "konservativa" spelmännen, för vilka de etablerade formförändringarna är självklara förutsättningar (notspel, folkdräkt, spelmansstämmor, andra funktioner, andra forum etc), å andra sidan de "radikala" spelmännen, för vilka dessa formförändringar är elakartade tecken på att spelmansmusiken håller på att gå förlorad i sitt naturliga sociala sammanhang. Frågan gäller folkmusikens folkliga förankring. Är folkmusiken "folklig"? Är spelmansrörelsen "folkligt" organiserad?

Folkmusikens historia

har i huvudsak tre skeden. Dessa avlöser varandra inte helt utan "lagras" så att vi inom folkmusiken har fått tre "nivåer" med olika social och kulturell status.

Det första skedet är den långa folkliga utvecklingstiden, då folkmusiken hade sina speciella funktioner och sin bestämda sociala förankring. Även om t.ex. dansen hade högreståndS- och utländska förebilder, hade musiken sin karaktäristiska "svenska" folkliga prägel.

Tidigt skedde emellertid en direkt påverkan av främmande musikarter som kyrkomusik och senare komponerad konstmusik, som spreds bland allmogen av kongl. hofmusiker, kantorer och regementsmusiker. (Betydande regionala olikheter.) Med dessa spreds även konstmusikens spelsätt; det folkliga mönstret i folkmusikens utveckling började påverkas.

Även störningar och hinder av annat slag förekom. Kyrkans ingripande genom väckelsepredikanterna och dessas härjningståg bland spelmännen i mitten på 1800-talet var odesdigert. En avgörande inverkan hade också kommersialismen, som med dragspel, "kultis" och en kommersialiserad nöjesanda trängde undan det gamla bondesamhällets umgänges- och nöjeskultur.

Den gamla spelmanstraditionen har dock fortfarande företrädare och kan än så länge utgöra grunden för all folkmusikverksamhet.

Andra skedet

Det andra påtagliga skedet började med nationalromantiken, då folklivsforskning fick intresse. Det levande "materialet", som t.ex. dans och musik, var mest uppseendeväckande och strävandena att bevara folkmusiken mynnade så småningom i en kring sekelskiftet nybildad nationalromantisk spelmansrörelse.

Utan tvivel har vi initiativtagarna, myndiga personer som Hazelius, Zorn m.fl., att tacka för att folkmusiken spelas i nuvarande omfattning.

Men med tidsavstånd kan vi peka på en märklig social klyfta som då uppstod mellan spelmansrörelsens överbyggnad och spelmannen i gemen; strävandena att bevara folkmusiken hade nationalromantiska motiv (som bl.a. innebar yverborna ideer om att folkets - annars så råa - seder och bruk utgjorde resterna av ett stoltare och mera kraftfullt förflutet och därför måste räddas åt eftervärlden.)

Denna nationalromantik hade givetvis ingen förankring bland allmogen själv utan var en ideologi i överklasskretsar och bland konservativa vetenskapare och författare med helt andra intressen och värderingar - ekonomiskt, kulturellt och socialt. Från dessa högre sociala grupperingar kom sådana beteckningar som "folkmusik", "folkdans", "folkmål" etc, som i sig inrymmer vissa sociala och kulturella avståndstaganden. "Folk" däremot kallar inte sin musik "folkmusik"!

Spelmansrörelsen knöts samman med den konservativa hembygdsrörelsen med dess snäva inriktning (nationalromantisk, vetenskaplig och kyrklig). Och i denna nya skepnad fann nu folkmusiken gillande även hos kyrkan och dess företrädare.

Allt detta innebar att folkmusiken rycktes loss ur sin naturliga sociala miljö och blev ett tacksamt och färggrant skansenföremål. Spelmanstävlingar anordnades och folkmusiken gjordes till ett estradparaderande. Senare har vi förstått att dessa tävlingar var spelmansmusikens självdråp; den fulländade anspråkslösa allemansmusiken fick skämmas undan för musikartisters framfart.

Sedan dess har folkmusiken fått alltmer "stiliserade" former.

Tredje skedet

Det tredje skedet är den moderna tiden, som kännetecknas av ett politiskt och kommersiellt kultursystem och musiketablissemang. Musiketablissemanget har två sidor med helt olika karaktärer; dels en kommersiell sida och dels en seriös sida, som också omfattar den konventionella musikutbildningen.

Den kommersiella sidan är mest komplicerad och omfattande när det gäller musikaliska attityder etc. Den kan dock här lämnas åt sidan, dels för att den är alltför komplicerad att behandla, dels för att den obetydligt påverkar spelmansmusiken.

Betydligt mer bedrägligt är det konventionella utbildningssystemet och det seriösa musiketablissemanget, eftersom det präglar musiken och spelmännen på ett helt annat sätt. På en del håll förekommer folkmusik

i bl.a. den kommunala musikskolan. Det är dock tvivelaktigt, om "det fria och självständiga spelmanssinnelaget" kan beredas den vägen. Där grundläggs konstmusikens syn och notbundenheten, som ofta kan ha en förvanskande inverkan på traditionsspelet.

Främmande för folkmusikens karaktär är också det faktum, att den kommunala musikskolan, högskolan m.fl. i grund och botten inte är musikaliska angelägenheter utan har tillkommit och bedrivs efter politiska och administrativa överväganden.

Till följd av denna musikutbildning och att folkmusiken fått ett seriöst anseende, upplever vi en annan fara: förskjutningen av spelmanskåren till musikproffs och orkestermusiker, för vilka folkmusiken har blivit en festlig bisyssla, ett musikaliskt sommarnöje. En annan sida är att det förefaller att bli professorer, pedagoger och konsulenter, som skall vara auktoriteter för spelmännen.

En sådan skedesanalys av folkmusikens historia kan ge följande sammanfattning:

Folkmusiken har sin naturliga sociala tillhörighet bland folket, allmogen ("nivå" 1). Folkmusiken har organiserats och styrs fortfarande efter nationalromantikens ideer ("nivå" 2). Folkmusiken domineras musikaliskt av seriösa musiker ("nivå" 3).

Situationen idag: tre spelmanskategorier.

Den sedermera socialt och kulturellt koncentrerade kritiken mot den nybildade spelmansrörelsen har medfört en splittring inom spelmanskåren. Man kan i det avseendet urskilja tre kategorier:

1. De äldre spelmännen, de s.k. traditionsbärarna; jordbrukare, hantverkare m.fl., amatörer i positivaste bemärkelse. Dessa står givetvis utanför eventuella "strider".

2. Den stora mellangruppen, som omfattar "andra och tredje generationens spelmän" (enligt bl.a. Matts Arnbergs definition). Denna grupp är den helt dominerande och den som uppbär den "nykonstruerade" spelmanstraditionen. Dessa spelmän skiljer sig från stilbildarna genom bl.a. avståndet till den levande folkliga traditionen och den vidlyftiga musikaliska bildningen.

3. De yngre, socialt medvetna spelmännen, för vilka folkmusiken har blivit en symbol för en social och kulturell väckelse; en reaktion mot det överciviliserade samhället och det standardiserade kultursystemet.

De oppositionella spelmännens kritik

De socialt engagerade spelmännens angrepp på den etablerade nationalromantiska spelmanstraditionen och dess företrädare är inte bara en principsak. Det hela bottnar i det betydligt allvarligare faktum att folkmusiken inte förmått bibehålla dels sin speciella sociala profil, dels karaktären av folklig allemansmusik "i en levande funktion i det dagliga livet". Helt enkelt kan ifrågasättas, om folkmusiken är "folklig". ("Folklig" i en formell social mening, som är kärnpunkten ifråga om folkmusikens betydelse, kan sägas vara en beteckning på attityder och verksamheter som ligger utanför kommersiella och politiska system.)

Ursprungligen uppfyller folkmusiken anspråk på en social anknytning och kan fungera som en betydelsefull förutsättning för "folkets" integritet och självkänsla. "Att bevara folkmusiken" innebär självfallet, förutom att dess traditionella form bibehålles, också att folkmusiken behålls och ges möjlighet att behållas i sin naturliga sociala miljö.

Tillspetsat gäller frågan i en vidare mening "folkets" rätt till sin kultur på sina villkor och efter sina förutsättningar.

EN DUM HISTORIA ...

Vi hade fått en präst till vår socken på prov. Han var halt och predikade illa, han hade under sin prövotid fri sjukvård och bostad.

Så hände det en torsdag att han ramlade och slog sig svårt så man ringde från sjukhuset och talade om att han måste opereras. "Nej, för tusan, vänta tills i morgon", svarade kommunalnämndens ordförande, "vi skall ha stämma i kväll!"

... OCH EN DUM HISTORIA TILL

Fyra hälsingar söp tappert, men dom skulle alltid ha något att supa om - födelsedagar eller namnsdagar o.d. -

En gång var dom alldeles utan anledning och det såg ut som om flaskan skulle förbli orörd; till stor förtret, för törsten var det inget fel på. Men man fann på råd. Dom visste en som dött tre mil från Forssa och for dit efter liket och festen var räddad.

Spelmän är "tramsiga", men nu slutar jag med

Hjärtliga hälsningar

Sture Nilsson Tre Rosor

UNO CARLSSON IN MEMORIAM

Den 25 mars avled efter ett långt lidande f. d. arrendatorn Uno Carlsson, Sparreholm, i en ålder av 79 år.

Han var i sin krafts dagar en driftig och verksam karl. Han var en lång tid ordförande i Hyltinge hembygdsförening och det är till stor del hans förtjänst, att den vackra hembygdsgården kommit till stånd. Vackrare plats för ett kulturcentrum får man leta efter. Denna hembygdsgård har också blivit en samlingspunkt för spelmän och folkdansare vid den traditionella spelmansstämman i september varje år. Den talrika publiken och de många som medverkar har då anledning att sända pionjären Uno Carlsson en tanke av tacksamhet.

Han begravdes den 8 april i Hyltinge kyrka. Malmabygdens Spelmanslag spelade En spelmans jordafärd före jordfästningen och Tystbergavisan som avslutning på den vackra akten. På ett förtjänstfullt sätt medverkade vid orgeln den musikaliske kantorn Gunvall Hallinder. Den avlidne hedersmannens minne hedrades dessutom med många tal och en ovanligt stor blomsterskärd, däribland en vacker krans i form av en lyra från Spelmansförbundet. Den nedlades av hedersordföranden, som med några ord tackade den bortgångne för hans arbete i hembygdens tjänst. Allra sist sänktes förbundets vackra förbundsflagga tre gånger över spelmannens kista.

Må Du vila i frid!

Vännen
Gustaf Wetter

Från Christina Frohm har red fått ett gulnat notblad efter Werner Eriksson, Flen, som var lärjunge till Albert Boström.

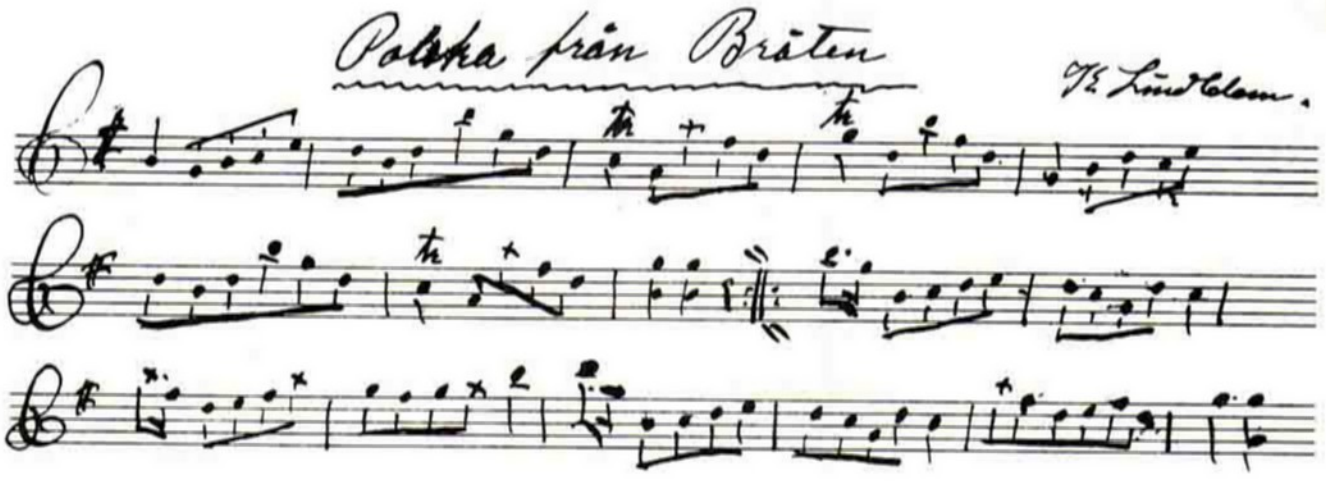

FRÅN BERTIL ÖSTERLUND MED NUVARANDE ADRESS PÅ ÖLAND KOMMER FÖLJANDE UPPROP:

Till representanter för alla institutioner och förbund:

Välkomna med Era adresser för vidare information om Skäftekärr och "Thuja" på Öland till:

Bertil Österlund AB
Skäftekärr

380 74 LÖTTORP

(Företaget arbetar med musik)

Aktiviteter av folkmusikslag i Borgholms forngård i juli månad. Se affischering.

Slottsruinkonserter är även ett inslag i Ölandsfloran, vilken blir ganska brokig om vi håller igång.

Exempelvis en Björn Haugan-konsert.

Himmelsberga gård får besök av Eric Sahlström och Gösta Sandström den 23 juli (en söndag). De tar antagligen med Danderyds spelmanslag.

Folkmusik"skola" startas i Skäftekärr med rektor Gösta Sandström som ledare. Där kommer nyckelharpan in i bilden men även Eric Sahlström.

Det går att hälsa på hos oss i Skäftekärr, inuti kronoparken, vid mynningen av nordeuropas längsta björkallé. Vi har en sober skivproduktion, vilken alla vill bli "drabbade" av.

(Eftertryck förbjudet)

Hälsningar från Öland gm
Bertil Österlund AB

Hakan Roos´ artikel under rubriken "Är folkmusiken folklig?" har tidigare publicerats i en rad landsortstidningar. På en del håll har debatten blossat upp; här ett inlägg av Lars Buller i Skaraborgs läns Tidning den 11.1.1972 samt Håkan Roos´ svar den 26.2.1972:

Folklig eller ofolklig folkmusik?

Liten replik till Hakan Roos art i 2/72.

Håkan Roos använder folklig i sin artikel i två betydelser dels i en sociologisk dels i en musikalisk och sätter också likhetstecken mellan dem, vilket är helt galet.

Folk- i folkmusik i musikalisk mening omfattar sociologiskt ungefär det man i Frankrike 1789 kallade tredje ståndet. På Gotland hade vi låtspelande kyrkoherdar på 1800-talet. I Abekås levde Lorenz Brolin, tattare, förtennare och hästhandlare. Han var en uppburen spelman i helt andra miljöer, än där han hörde hemma. Exemplen kan mangfuldigas.

musik

Folkmusiken och folkdansen i Sverige har i alla tider påverkats dels från andra länder dels från olika sociala skikt i samhället. Bro, bro breja, Fria vill Simon i Sälle är högreståndsdanser från 1300-talet, tidigast belagda i Frankrike. Melodin till Pinnesoaskinnet finns tidigast i en handskrift från det medeltida Florens.

FRAN FOLKMUSIK har konstmusiken övertagit dur- och mollbegreppet. Först 1547 togs dur- och mollskalan upp i Dodekachardon av Glareanus.

Polske, den förhärskande melodi- och danstypen fick vi från Polen.

Vi har i all folklig kultur att göra med en blandning av gamla saker, blandade med nya, både eget och lånat.

Den skedesindelning, Hakan Roos gör, passar inte alls på folkmusiken.

"Det andra skedet" började med nationalromantiken i tidigt 1800-tal. Afzelius, Arfwidsson och många andra tecknade upp folkets sang och anpassade den till sin egen miljö. Zorn hade 1906 precis motsatt avsikt. Han ville bevara en försvinnande levande tradition, vilket nationalromantikerna inte var intresserade av. Detta gällde både musik och dans. Av de tio vanligaste folkdanserna vid uppvisningar är det bara Väva vadmal, som är någorlunda bevarad. Västgötapolska, Daldans, Fjällnäspolska o s v är kompositioner. Samma sak gäller det virtuosspel som bedrevs framför allt i s k hälsingestil av Öst. Hall, Fredriksson och många andra. Däremot hade vi i Medelpad lika tekniskt skickliga spelmän, som ändå liksom Brolin i Skåne aldrig gjorde folkmusikalisk klappgröt.

VI SÄTTER med rätt eller orätt gränsen för folkmusiken till det gamla bondesamhällets slut. Då borde gränsen gå vid 1840, men det gamla bondesamhället lever dock kvar långt mer, än man tror. De sociala klyftorna har trots allt minskat. Människor lämnar sin ursprungsmiljö för en annan.

Vi kan alltså i våra dagar inte utesluta vissa grupper från folkmusiken, eftersom de har råkat få en konstmusikalisk skolning. Då skulle Röjås Jonas Eriksson inte få vara med. Det är absurt. Jag håller däremot med Hakan Roos, när han säger, att folkmusiken skall få leva som funktionsmusik till t ex polskedans av äkta sort. Då kan den bli folkligare än den är nu. (Folklig i sociologisk mening).

NOTER HAR förekommit i svensk folkmusik ända från 1700-talet. From-Olle var notkunnig. Var han inte spelman? Gullik Falk spelade obehindrat i 6:e och 7:e lägena och kunde dessutom notera sina låtar!

Det är musikaliskt sett alltid en styggelse att spela från noter enmusikart, man inte alls känner till. Det blir i regel stilvidrigt. I konstmusik har vi t ex för Straussarnas musik en levande gehörtradition i Wien. Det är alltså inte metoden att spela folkmusik, som är avgörande utan endast kunnigheten om folkmusik. Själv har jag haft tillfälle att se, hur rena nybörjare utan den ringaste kunskap om musikteori har tillägnat sig folkmusiken och också att goda spelmän har kommit fram ur skolade musiker.

I MUSIKSKOLORNA i Sverige har vi exempel både på misshandel av folkmusik och motsatsen. Det beror på utbildningen om folkmusik. Den behöver byggas ut och omhänderhas av traditionsbärarna. Hur den skall byggas upp, håller vi på att fundera på. Vi har börjat så vackert med studiecirklar i folkmusik.

Att de riktiga spelmännen måste få större inflytande i sina egna organisationer är riktigt och viktigt, men nationalromantikens ande svävar fortfarande, tyvärr, över spelmansorganisationerna.

LARS BULLER
riksspeleman

— Nr 47 • LÖRDAGEN DEN 26 FEBRUARI 1972 —

Nytt inlägg om folkmusik

□ LARS BULLER tycker tydligen som jag att det är roligt att skriva om folkmusik. Och för att det ska bli en replik (11/1) till min artikel Är folkmusiken folklig? (4/1) vill Lars Buller gärna göra några invändningar och utvecklar dessa — för att resultatet i stort sett blir medgivanden och upprepningar av mina synpunkter. — Det är dock några tillrättalägganden jag vill göra och därför återkommer.

Beteckningen folkmusik kommer säkert ursprungligen från

debatt

Frankrike, gällande musiklivet hos det franska tredje ståndet. (Från Frankrike kom också överklassintresset för bondekulturen genom Rousseau och Co). Men begreppet folkmusik har senare fått en vidare innebörd, innefattande all folklig musik — skild ifrån de högre sociala gruppernas musik, konstmusiken, vidare det politiskt och ekonomiskt etablerade samhällets musikliv och den kommersiella musiken.

Och vad gäller spelmansmusikens sociala förankring i t ex Skandinavien torde knappast franska förhållanden och det franska tredje ståndet ha påverkat eller vara tillämpbart.

DÄRFÖR Lars Buller, hoppas jag att du tar igen åsikten att det är helt galet med en social utgångspunkt för granskning av folkmusiken. De exempel du räknar upp som visar undantag från en viss social tillhörighet bland spelmän och att samhällsutvecklingen medfört andra sociologiska grupper samt att de sociala klyftorna har minskat (de har dock ändrat karaktär), gör inte en granskning av folkmusiken i ett socialt och sociologiskt perspektiv mindre berättigat nödvändig eller intressant.

Visst har vi i all folklig kultur att göra med en blandning av gamla saker och nya, både eget och lånat. Och detta har också skett i alla de tre skeden jag räknat med. Men man kan finna viktiga principiella skillnader. Vad som i detta avseende skedde tidigare var på spontana folkliga initiativ, naturligt och oreflekterat. Vad som senare har skett är en följd av andra krafter. Vi har fått etablerade starka politiska och ekonomiska strukturer i samhället och de förändringar som gällt folkkulturen är följder av dessa.

JAG MENAR att folkkulturens karaktär att kunna bestå och fungera utan dessa strukturer är nagot att slå vakt om (i tider av total kommersialisering, standardisering, åsiktsstyrning). Begreppet folklig har i detta sammanhang så många andra betydelsefulla innebörder. Exempel: Som spelmän tror jag att både du och jag spelar låtar lika gärna på andra ställen än på en estrad som folk sitter framför och har betalat inträde för; vi spelar låtar lika gärna utan avtalsmässiga gager; vi lär gärna ut fiolspel och låtar utan sådana procedurer som studiecirklar, kursavgifter, timschema och kursplan och vi kan lika gärna ha elever utan att det sker i något (politiskt) studieförbunds regi och utan lokaler man måste betala hyra för. — Vi måste sträva efter att bibehålla folkmusikens folkliga och anspråkslösa karaktär (fast vi har lämnat det gamla bondesamhället och mycket lite av detta präglar vår nuvarande tillvaro). Vi måste slå vakt om folkmusiken som en del i ett naturligt socialt umgänge.

Min skedesindelning vill jag mena är lämplig och ändamålsenlig. Ingenting av din utveckling av din motsatta åsikt motsäger heller detta. I min artikel framhöll jag: "Folkmusikens historia har i huvudsak tre skeden. Dessa avlöser varandra inte helt utan 'lagras' så att vi inom folkmusiken har fått tre 'nivåer' med olika social och kulturell status".

Detta är resultat av samhällsförändringarna och de strukturella krafterna — och denna utgångspunkt är ändamålsenlig även i sociologiskt avseende i så måtto att där speglas folkmusikens skiftande förankring. — Givetvis har regionala olikheter och ojämnheter gällt. (I Offerdal — där Lapp-Nils var i huvudsak verksam — i Jämtland levde det gamla bondesamhällets umgänges- och nöjeskultur med dans till fiol och polskor kvar långt in på tjugotalet! Oberörd av nationalromantik och upptecknings arbeten.)

DIN reaktion vad det gäller noter i spelmansmusiken är ganska vanlig och jag hade också väntat att få bemöta ett sådant resonemang .

Det jag talade om var notbundenhet. Och inte notkunnighet. Du inser säkert den betydelsefulla skillnaden. Notbundenhet betecknar det maskinmässiga inlärandet och framförandet, kanske oförmaga att spela på gehör och oförmaga att spela understämma på gehör. Låtinlärningen sker då oftast efter reviderade och arrangerade noter.

I motsats till detta råder det uppfattning om att "äkta" folkmusik skulle vara improvisatorisk ("...det är precis som jazz!"). Men det är ju fel. En tradition som sådan innebär att det ges mycket snävt utrymme för olika nya påfund. Givetvis förekommer vissa variationer och nyanseringar, spontana påhitt som omstuvningar i repriser och fraser och rytm — och det ställer vissa krav på gehör och vana (när det gäller samspel). Då finns inte alltid tid och utrymme för notställ och notläsning. Men att då vara notkunnig kan ju givetvis inte vara någon belastning. Notkunnigheten underlättar givetvis uppfattning om en låts uppbyggnad, hjälper minnet osv.

□

Du säger att det inte är metoden att spela folkmusik, som är avgörande utan endast kunnigheten om folkmusik. — Detta vill jag gärna precisera: det är inte metoden att lära sig en låt som är avgörande utan endast kunnigheten om en låttradition (för vi har ju så många vitt skilda traditioner.) Och denna kunnighet skaffar man sig inte enbart genom noter.

Avslutningsvis, du framhåller att du är riksspelman. Du har således Zornmärket i silver. Men allvarligt talat (utan att du ska ta det personligt): tycker du att det här sportandet i låtspel är lämpligt, rimligt nödvändigt? Zornmärket instiftades i syfte att bevara traditionspelet. Men finns det inte andra motiv att värna om traditionsspelet? Har inte det pretentiösa kravet på "traditionsriktighet" blivit affekterat? Och märken och medaljer ganska ofta innehållslösa självändamål?

HÅKAN ROOS

TANKAR OM FOLKMUSIK
(i synnerhet då Hälsinglands)

När jag för ca 5 år sedan kom underfund med på vilket sätt jag skulle gå tillväga för att lära våra spelmän att återvända till de gamla folkliga hälsingelåtarna och i viss mån tillägna sig litet av de gamles spelsätt, då var jag tydligen stor optimist!

Jag satte mig ned och plitade ihop en låtskola med tillhörande ljudbandsinstruktioner och den utkom i våras. Tills idag har sålts ett 90-tal exemplar av denna låtskola. Utav dessa 90 har ungefär 15 ex gått till aktiva spelmän inom landskapet, resten har medlemmar ur andra landskapsförbund med stort intresse bett att få sig tillsänt resp. köpt direkt av mig eller min son Thore.

Det är tydligt, att inom våra hälsingska led inte mycket finns över för att forska i de egna gamla låtarna och de spelsätt som var rådande före det stora teknikuppsvinget från sekelskiftet och allt framgent. "Det där kan vi väl!" tänker de flesta och så visar de upp på varje spelträff, att de inte alls kan det eller i varje fall inte befattar sig med sånt där strunt! Det är dåliga låtar och en massa drillar, som de inte tycker om, osv.

Det kanske är bäst att jag påpekar, att jag personligen inte tjänar ett dugg på Låtskolan. Utöver rena utlägg från min sida och framställningskostnader m.m., är det meningen, att eventuellt överskott på de första 200 exemplaren skall oavkortat tillfalla Hälsinglands Spelmansförbund. Det finns vittnen på att jag lovat det! Allt arbete och alla okontrollerbara telefonsamtal runt hela Sveriges land i samband med mitt arbete står jag för själv. Detta har blivit min lilla hobby och sådana tar man ju inte betalt för! Mer än 200 ex tror jag f.ö. inte det går att sälja. Blir det fler, så misstänker jag att jag låter Förbundet ta hand om eventuellt överskott på dem också.

Om vi skulle ta oss i kragen och fundera litet över vad det är vi spelmän egentligen sysslar med? Det skall ju vara folkmusik - i varje fall säger vi det offentligt - men vad är det? Jo, nästan alltid pastischer (se Svensk Uppslagsbok 1951 års upplaga, band 22, spalt 566: "Pastisch (fra. pastische av ital. pasticcio, efterbildning, eg. kaka av deg, av pasta, deg) en efterbildning av ett litterärt, musikaliskt el. konstnärligt arbete (från äldre tid), avsett att verka original och åstadkomma dess stämning.")

Det är nog hart när, för att inte säga alldeles, omöjligt för oss i dag att göra låtar, som inte är pastischer Så länge Skaparens ande genomsyrar oss, måste vi skapa, var och en inom sitt gebit och på sin fason. Men, som jag nyss påpekade, det är nog bara ett ytterst litet fåtal av oss, som har något nytt, något eget, att komma med. Jag har det definitivt inte! Jag skulle f.ö. vilja se den som har mod att stiga fram och påstå, att "detta är helt och hållet min egen personliga nyskapelse!" Men som sagt, vi vill och måste få syssla med nyskapelser; det är rent av en naturlag.

Eftersom vi numera i regel inte kan åstadkomma annat än pastischer, uppställer sig frågan:"Vad skall jag ta som mönster?" Telemann, Bach, Mozart eller spelmännen J E Öst, J E Hall m.fl. ? Hittills är det nästan utan undantag dessa och deras likar, som fått stå modell. Då är att märka, att de senare i sin tur sneglat på de tidigare i serien. Svaret kan tyckas vara enkelt: det är naturligtvis den egna, genuina folkmusiken, som skall stå som förebild. Så där otroligt enkelt är nu inte svaret. Vi måste klargöra för oss själva, vad folkmusik egentligen är! Den som helt uttömmande kan ge svar på dèn frågan är väl värd en doktorshatt och åtminstone tio Zornmärken i guld förutom alla andra tänkbara hedersbetygelser!

Men fuska litet i yrket kan vi väl alla och jag vill nu framlägga några synpunkter på vad jag tror vara utmärkande för folkmusik. Inte bara svensk sådan utan folkmusik från alla kanter av världen.

Det finns fortfarande urgamla kulturhärdar ute i världen, som inte nåtts eller påverkats av "konstmusiken". I Afrikas urskogar, i fjärran asiatiska länder, i länder, där Mayafolket och Aztekerna spred sin mystiska kultur. Även i Sverige har vi "öar" med urgammal inhemsk kultur, där inte barocken och wienklassicismen lämnat nämnvärt skönjbara spår, där de gamla tongångarna och rytmerna rätt ohämmat fått kvarleva. Celebidache och andra utländska storhejare märker det och blir stormförtjusta. Det är bara vi själva som inte kan höra det, för vi har alltid hört dessa klanger inom vår egen musik.

En annan sak är att vårt öra numera har blivit inställt på 1800-talsromantikens ljuva tonsvall, Mozartepokens eleganta intelligensmusik, barockens mera kärva "absoluta" musik osv.

Man kanske kan undra över vad det då skall tjäna till att ställa in örat på ännu en musikform: folkmusiken? Den är ju så primitiv för ett för den "finare" musiken mera skolat öra. Det klingar för dessa "skolade" öron rent av gräsligt om folkmusiken ibland. Den mer uppmärksamme läsaren har sett, att jag satt ordet "skolade" inom citationstecken i meningen före denna. De som anser sig som skolade lyssnade, när de bara vill befatta sig med konstmusik, har långt, långt kvar innan de är färdigskolade! Det låter hårt, men är tyvärr sant. Först när man med god behållning kan lyssna till all slags musik, är ens öra någotsånär färdigskolat. Se'n finns det ju god och dålig musik inom alla kategorier.

När jag nu - med stor bävan - gett mig in på att definiera begreppet "folkmusik", måste jag ju genast fastslå, att det kan jag inte! Som jag sagt tidigare, finns det väl ingen som fullt ut kan det. En del kommer rätt nära men inte mer.

Jag var tidigt under min studietid på det klara med att min begåvning inte skulle räcka till att göra en god instrumentalist av mig. Jag inriktade mig därför litet mera på det rent musikteoretiska och -historiska. Det lilla jag lärde därvidlag under mina fem år vid Kungl. Musikaliska Akademien plus det som jag snappat upp under de snart 30 år som gått sedan dess, skall väl i

alla fall kunna ge mig någon liten grund att stå på, när jag nu ger mig ut på verkligt hal is.

När jag skriver utredningar över låtar som "Dellens vågor" och liknande anser jag mig inte vara ute på hal is - där vet jag - men nu är jag på det klara med att isen är både hal och tunn! Men, med en lätt travestering, "det är skönare lyss till en sträng som brast än att aldrig få stämma en fela!" Till verket!

Som jag vid ett tidigare tillfälle framhållit, var den äldsta musiken den, när den lurvige vilden släpat sin åtrådda i håret till sin grotta och som ett slags revirmarkering dunkade på sin kraftiga bröstkorg och ylade. Det skulle ha varit roligt att ha de ljuden på band. Det var ju den första mänskliga sången med ackompanjemang!

Det hela utvecklades. Ylandet övergick till mera regelbundna - för vårt öra säkert helt onjutbara - tonslingor och bröstkorgen ersattes med ihåliga trädstammar o.d. Så kom pilbågen och någon upptäckte att den gav ljud ifrån sig. Om man klämde fast en svinblåsa, kalebass eller liknande mellan sträng och båge, fick man starkare ljud. Vasspipor gick att få ljud ur och ur dessa tre saker har sen slag-, knäpp-, stråk- och blåsinstrumenten utvecklats. Populärt uttryckt, märk väl! Jag gör ina anspråk på att redogöra för den musikhistoriska utvecklingen i sin helhet.

Från att vara gemene mans lilla nöje kom det snart in funktionella, nyttobetonade moment i "musiken". Det var ovannämnda revirmarkeranden, signaler till folk, som behövde upplysningar av skilda slag ("djungeltelegrafen", olika vallåtar osv), rituell musik vid religiösa eller världsliga riter, ja, allt möjligt, dans icke att förglömma. Dansen har väl först haft sitt ursprung i religiösa riter, men även som spontan glädjeyttring har det väl dansats på ett eller annat sätt och det går ju lättare om man på något vis anger rytmen.

"I begynnelsen var rytmen" har någon sagt. Det rent musikaliska har kommit senare. Vi får inte glömma, att när vi som bäst höll på att tampas med den tillbakavikande landisen, hade man i Medelhavsländerna en rätt väl utvecklad kultur. När våra vikingar reste i öster- och västerled, medförde de som återvände delar av dessa länders kultur. Munkar och soldater kom senare med sitt bidrag.

Genom det hela har dock hos oss löpt som en röd tråd den för vårt land speciella folkton, som aldrig riktigt förstummats, och som kanske - jag säger kanske - kommit till på grund av det kynne som vi här i norden trots allt anses äga. Kanske påverkat av vår natur, vårt klimat och de egendomligt ljusa sommarnätterna och den mörka årstiden, som alstrat skräck för onda mörksens makter, troll o.d.

Visserligen har inte molltonarter alltid ansetts som sorgliga eller vemodiga, men det finns fragment av andra tongångar, andra skalor i vår folkmusik. Bäst kommer väl detta fram i t.ex. Boda-låtarna från Dalarna, men skrapar man riktigt noga på våra enkla hälsingska gammellåtar, 8-delspolskor o.d., märker man, att även där finns mycket från forna dar. Från tiden före barocken t.o.m.

Men det gäller att lyssna noga och intresserat och inte bara slå bort det med att "det där är bara skitlåtar, låtar som spelas av såna som inte kan dra en äkta 16-delspolska med rullstråk och allt. Gubbmusik!" Jag har då i alla fall en gång i tiden kunnat spela de flesta svåraste låtarna och det rätt bra till och med. Numera har jag ju mer eller mindre lagt av att spela. I varje fall öva på de tekniskt svårare låtarna. De ger i regel inte så mycket har jag märkt.

Det är faktiskt betydligt mer krävande att få fram något ur en enkel 8-delspolska! Gör experimentet att slänga fram en "Ranungspolska" eller Eric Östs "Fantomen" för t.ex. en violinist ur Hovkapellet eller Stockholms Filharmoniker. Jag har gjort det! På mycket kort tid och med några enkla påpekanden av en förstående spelman, spelar han låten på ett sätt som kommer oss andra att gapa av häpnad och avund! Gör om experimentet med en klurig 8-delspolska. Det tar betydligt längre tid - om det överhuvudtaget går alls - att få honom att spela den så att det låter tillnärmelsevis spelmansaktigt. Alltså på folkmusikvis.

Det blir en helt annan sak när man presenterar låtarna så utförligt noterade som jag gjort i min "Låtskola" och som även Joel Rådberg i Gästrikland och Holger Hansson med ett antal Burman-låtar från Västerbotten gjort. Kompletterar man sen notbilden med t.ex. bandspelare eller spel "in natura", blir resultatet än bättre

Yrkesmusikern fattar tycke för denna speciella konstart, när den presenteras på detta ingående sätt. Om han inte är så inkörd i den "klassiska" skolan, att han inte vill lyssna ordentligt på det konstnärliga budskaper ur den enkla folksjälen utan måste som sitt hjälpmedel hålla sig i de av erkända genier uppdragna mönstertrådarna.

De flesta yrkesmusiker är på sätt och vis hjärntvättade och kan inte fatta konstnärligheten i de små låtar, som spelades av enkla spelmän. Detta rör de inte för. De tror att det måste trubba av deras gehör och verka fördummande på "sann" musikkänsla, då det i själva verket är tvärtom! Ju mera man lär sig förstå och tycka om här i livet, desto mera utvecklas man. Detta gäller allting, inte minst nutida musik, som för t.ex. mig klingar obegripligt. Jag är dock fullt medveten om att felet ligger hos mig och inte hos musiken.

Framtida musikälskare kommer att säga att vi 1900-talslyssnare var trångsynta och fantasilösa! Som alltid de efterkommande sagt!! Men framtida musikälskare kommer också att döma oss hårt, om vi av ren "kulturhögfärd" schabblat bort det som ännu fanns kvar under vårt århundrade. Tänk på det och bäva! "... men ett vet jag som aldrig dör: domen över död man." (Havamal)

Det är inte meningen, att vi skall framhäva det uppenbart dåliga hos de gamla låtarna och i de gamla gubbarnas spelsätt. Vi skall lära oss att lyssna rakt ige-

nom - bakom skrapet, falskspelet och "gubbdarrighet" - och skapa oss en vision av hur det kan ha låtit i gubbens krafts dagar.

Kanske det aldrig har låtit bättre om just honom, men andra fanns säkert som spelade "slaggfriare". En Hultkläppen, From-Olle (Fastän han var en aning "skolad", var han säkert en genuin tolkare av folkmusik) och alla de andra stora kanonerna. Den relativt sene Mattias Blom t.ex. lär ha spelat utomordentligt väl och rent. De som påstår att hans låtar är rena Dalalåtar, därför att hans far en gång i tiden kom från Dalarna, gör sig ju faktiskt löjliga. "Tigern" i Valsjön, Tupp-Sven, Åsbergarn, Orr-Jonke m.fl. spelade ju samma låtar och det innan Mattis Blom kom igång på allvar.

Många, många, som jag spelat upp min låtskola för, har bekräftat att just så där ungefär lät det om deras far eller farfar eller nån annan som var född på 1850-talet eller t.o.m. tidigare. (Detta bör tjäna som en liten tankeställare för den, som menar att man genom min låtskola bara får lära sig en enda spelmans spelsätt.)

Förresten: vad är det för skillnad på Dala-låtar och Hälsinge-låtar annat än att de "krusas till" på litet olika sätt. Stig upp och peka på det rent dala-mässiga spelsättet i t.ex. de låtar som jag och min son Thore spelat in på en LP-skiva, som kom ut på nyåret 1968, den som kan och vågar! Jag är beredd att svara för vårt spelsätt.

Likadant är det med "Låtskolan". Nog vet jag att det finns många som kan spela de låtarna bättre än jag, men f.n. finns ingen som jag vet - inte ens min son Thore Härdelin d.y., t.o.m. absolut inte han - som kan spela dem så att de uppfyller de krav jag ställer på utförandet! När det gäller själva inspelningen för "Låtskolan". Det skall också vara pedagogiskt riktigt i det fallet nämligen.

I all sann folkmusik känner man igen en gemensam nämnare: ornamentiken, utsmyckningarna. Vart vi än far på jorden, finner vi samma sak. Det är drillar, förslag, tonslingor (ofta utgående från en lång, stillaliggande ton. Dessa tonslingor kallas ofta på fackspråk för melismer). Inom svensk spelmansmusik har vi "rullstråk" (arpeggion), "dubbelstråk" (en sorts synkopering av i synnerhet understämman), accenter, trioler, ja allt vad Du kan tänka Dig av "prydnadsfigurer".

Långa, stillaliggande toner är mycket svåra att utföra vackert för de flesta och därför tog man till dessa utsmyckningar. Kanske tyckte man också att det var vackrare. Lyssna på indisk eller arabisk folkmusik! Där finner Du mängfalder av långa darrande utsvävningar utöver själva grundmelodien. Så ock på alla andra håll i världen. Inte minst i vårt land. Dalarna leder väl stort därvidlag hos oss, men om Du tror att det är bara där, så bedrar Du dig grymt!

Att de så gott som försvunnit ur Hälsingelåtarna har sin fullkomligt naturliga förklaring. Anders Jonsson - Grubb-Ante - Delsbo vidrörde f.ö. det problemet i Matts Arnbergs radiointervju förra året. När upptecknarna för land och rike kring i början av detta sekel, uteslöt de av praktiska skäl dessa figurationer i sina uppteckningar. De hann helt enkelt inte med att skriva allt så noga. Sedan kom låtarna att tryckas i samlingsverket "Svenska Låtar" o.a. på detta avklädda sätt.

Att Dalarna trots det hållit sig kvar vid drillarna, och på en del håll kanske t.o.m. lagt till ännu mera, beror helt enkelt på att gehörsspelet är mer utbrett i Dalarna än i Hälsingland. I vissa fall märkte upptecknarna vilken vikt dalaspelmännen fäste vid sina figurationer. Att det var olika "dialekt" i olika socknar. Dalmasarna är ju helt enkelt mer konservativa än vi hälsingar. I varje fall tycks det så ibland.

Kanske rår storhejaren From-Olle till en liten del för detta med notspelet. Han hade fått lära sig noter; andra i Ljusne-dalen och längre söderut fann det vara gott och gjorde lika. Så var notspels-lavinen i rullning med allt vad det medförde. Vid lägret i Mohed samlades många spelande knektar. De lärde sig kanske noter, vad vet jag. De lärde sig i varje fall varandras låtar och därav följer att i synnerhet militärmarscher spreds både i norr och söder. Den s.k. Forsalåten fanns såväl i Bjuråker som i Galven-området fast med olika utföranden. Den fanns även i Finland och sägs ursprungligen ha lancerats av hovkapellmästaren och operasångaren Du Puy (c. 1770-1822). Så säger "de lärde" och andra, som tror sig veta bättre än de, ombedes bevisa sina åsikter.

Kontentan av vad jag nu skrivit om utsmyckningarna i folkmusiken är den, att utan dessa "prydnader" och utan de för vårt nuvarande gehör egendomliga harmonierna och rytmfördelningarna är folkmusiken bara en serie toner, snällt och prydligt staplade efter varandra, troget följande musikerns, harmonilärans och rytmlärans sterila regler!

Det må vara sant att en låt musikaliskt sett vinner på att "städas till" litet, göras "rumsren", men då försvinner gnistan ur den. Observera nu, att jag hittills bara talat om låtar från fordom! När vi spelar dem måste vi vara besjälade av samma anda som den dåtida spelmannen var besjälad av. Om vi sen lägger till eller drar ifrån, har inte så stor betydelse, bara vi försöker sätta oss in i vad just den låten betydde på sin tid. Dess roll av funktionell musik (dansmusik m.m.) i den tidens samhälle.

Låtar för konsertestraden är detta århundrades påfund. På gott eller ont. För närvarande har faktiskt låtarna endast funktion som musikunderhållning. I den funktionen kommer de snart att dö ut, slår jag. Kan vi däremot få landets ungdom att på allvar ta upp t.ex. gammelpolskan som dans, så har den en chans att leva litet till. Jag erkänner villigt, att de flesta små 8-delspolskor inte bjuder lyssnaren så värst mycket, om han inte intensivt upplever känslan av sugande, eggande dansrytm. Den som inte känner detta är bara att beklaga!

Då är det lättare att få folk att fatta de vemodiga,

vackra vallåtarna. Där är det melodien som är huvudsaken. Bara inte nån klåfingrig "besserwisser" ("bättervetare") ger sig på att plocka bort de folkliga, "simpla" drillarna och melismerna med förklaringen att de skämmer den vackra grundmelodien!

Peterson-Berger och hans gelikar var inne på denna hemska vandalisering. "Spelmännen skall inte själva hålla på att pyssla med folklåtarna. Det är de för okunniga till. Nej, sätt dem i händerna på kunniga, skolade arrangörer, så kommer de till sin rätt!" Ungefär så där gick tongångarna vid sekelskiftet och vi jamar bara med och traskar vidare i smakförskämningens fotspår. "Herre förlåt dem, ty de veta icke vad de göra!"

Nå, än J E Öst, J E Hall, Olof Nordén och andra nutida låtmakare? Skall de kastas över bord? Nej, nej och åter nej! Folkmusiken fortlever ju, har alltid utvecklats och kommer alltid att utvecklas. Annars står ju allt stilla och blir dött och enahanda.

Nagelfar vi Ranungar, Luråsar, Forsfärder och t.o.m. Häxritter, så skall vi finna, att under allt falskt guld, som 1800- och 1900-talens nationalromantik lurat kompositörerna av dessa alster att hänga dit, så finns i alla fall den typiska folktonen dold. Gudskelov!! Det är bara det, att nutida kompositörer skall kasta loss från sin förankring i dessa bravurlåtar, gjorda av ytterligt begåvade konstnärer, var och en i sin genre.

Kasta loss och göra något nytt. Något nytt, som dock innehåller de ingredienser som finns i äkta folkmusik. Vilka dessa ingredienser är? Ja, litet har jag väl sökt peka på i denna uppsats, men resten må vars och ens spelmanshjärta fundera ut. Kommer man med regler, faller ju alltihop!

Nu har jag väl retat många. Låt så vara, men kanske har jag fått en eller två att fundera över problemen och då tycker jag att allt annat inte spelar så stor roll. Jag känner varmt för folkmusiken och måste få komma ut med vad jag känner, annars vore jag väl en dålig förkunnare.

Bergsjö i november 1969
Sven Härdelin

SVENSKBYGGDA FIOLER OCH SVENSKA LÅTAR

hör liksom ihop. Det är många svenska spelmän, som är lyckliga ägare till mer eller mindre värdefulla instrument, tillverkade av svenska fiolbyggare.

En mycket skicklig sådan var A S Åberg, Enskede. Vid sin död testamenterade han sina verktyg och andra ting i sin verkstad till Södermanlands Spelmansförbund, som i sin tur bad Musikhistoriska Museet i Stockholm att ta hand om det. Detta har jag hört omtalas. Jag hoppas det är riktigt.

Det vore roligt att få titta på denna verkstad, som lär ha varit märklig. Kan Södermanlands Spelmansförbund ordna en studieutflykt för intresserade och i samarbete med Musikhistoriska Museet demonstrera fiolbyggare Åbergs efterlämnade verktyg och instrument, påbörjade och färdigbyggda? Jag tror, att en sådan demonstration skulle omfattas med stort intresse av spelmän och musikanter och inte minst fiolbyggare.

Fiolintresserad medlem (spelman)

Debatt i Jämtland

I snart ett års tid har debatten stått het i Jämtland omkring spelmansförbundets (Heimbygdas) vara eller icke vara. Efter en spontan missnöjesyttring från min sida fylldes lokalpressens debattforum och insändarsidor med åsikter och kritik från spelmän ur alla läger.

Då debatten i grunden inte endast gäller lokala förhållanden utan också frågor av principiell natur för spelmansförelsen överhuvudtaget, har den nu börjat få genklang i andra delar av landet.

Jag finner det därför angeläget att Sörmlandslåtens läsare får ta del av ett av de viktigare inläggen i debatten.

Ville Roempke, Ås

Romantiken

Impulsen att bevara "folkets enkla musik" kom inte från allmogen själv. Den kom från samhällslager med helt andra intressen och värderingar, såväl ekonomiskt som kulturellt. Från studenter, lärare, präster m.fl., som alla på universitet eller andra kulturens högborgar kommit i kontakt med nationaltomantikens och konstmusikens tänkande. Trots att de kanske själva kommit från allmogehem, kom de nya tänkesätten dem att fjärma sig från deras tidigare kulturella beteendemönster och identifikation.

De kom att dela yverborenhetens ideer att folklore, seder och bruk utgör resterna av ett stoltare och mer kraftfullt förflutet och som sådana måste räddas åt eftervärlden. Romantikens estetiserande omkring visorna och låtarna som sprungna ur "folksjälen", i sig återspeglande naturen. "Slättbonden spelar glada durlåtar, skogsbonden svärmodiga mollåtar." ("...jämtpolskans rytmik, vilken tycks vara aflyssnad ur fjällbäckarnas muntra och lifliga sorl."; Nils Andersson, Jämten 1908) Dylika absurditeter lever idag lika oförblommerat som under nationalromantiken och delas allmänt av svärmandar och nostalgiker i spelmansrörelsens överbyggnad. I stark kontrast till traditionsbärarnas mer oreflekterade syn.

Sekelskiftet

Denna kontrast, som bär bildningens hela klassmärke, grundar sig mycket på en skillnad i värderingar. Finkulturens strävan efter det originella, mot den folkliga kulturens strävan efter det traditionella. Konstmusikens åsikt att folkmusiken är en bland många, fullt jämförbara, musikformer: "De där jämtarna spelade fan så bra, deras musik gick nästan upp mot Haydns." (Anders Zorn vid spelmanstävlingen i Östersund 1910.) Medan folkmusiken för spelmannen däremot var och är den enda av nödvändighet.

Finkulturens värderingar fördes vidare av hela den krets av borgare och överhet, som uppbar den tidens - sekelskiftets - bildningsideal. Och samtidigt dess maktmedel, politiskt och ekonomiskt.

Hos dessa fick musei- och hembygdsföreningarna sitt fäste. Dessa såg sig skickade att rädda och bevara allmogens, annars så raa, seder och bruk. Och de hade resurserna.

Så här gick det för Jämtlands del: 1886 bildades Jämtlands fornminnesförening. 1923 slogs den samman med Jämtslöjd, som 1908 hade instiftats på landshövdingskan Widéens initiativ, till Föreningen Heimbygda. Och Jamtli, Jämtlands Skansen, blev ett forum för hembygdens kulturella sporter.

Byråkratin

När Heimbygdas Spelmansförbund bildades 1947, ramlade det huvudstupa in i en byråkrati högt ovanför den enskilde spelmannens intressen och angelägenheter. Som kuttersmycke till Föreningen Heimbygda fick förbundet underställa sig dess stadgar och förordningar. Den långa traditionen av överhet och förmynderi inom hembygdsrörelsen fullföljdes alltså även för folkmusikens del. Den sociala klyftan mellan spelmännen och dess överbyggnad var ett faktum som inte har gått att överbrygga.

Före 1947 stod Föreningen Heimbygda som arrangör för länets spelmansstämmor med undantag för de historiska tävlingarna 1908 och 1910, som Jämtslöjd anordnade. Vid dessa stämmor, som i regel hölls på Jamtli, fungerade länsantikvarien som festtalare och en av länets honoratories. (Avståndet till folket hölls med benägen medverkan från myndighetspersoner ur borger- och prästerskapet. Oaktat att kyrkan och väckelsekristendomen tidigare hade varit en av folkmusikens bittraste fiender).

När förbundet konstituerades, fastlåstes denna funktion i stadgarna. "Vidare skall enligt stadgarna Heimbygda utse en ledamot i styrelsen, vilken samtidigt skall vara ordförande i förbundet". Och vi har alltså idag det märkliga förhållandet, att landsantikvarien är ordförande i spelmansförbundet (som lyder under en förening, där landshövdingen är ordförande).

Måste vi ha kvar dessa otidsenligheter, denna representation, vars enda funktion är att fjärma folkmusiken från dess ursprung - hos allmogen. Jag menar inte att folkmusiken inte skall spridas till andra kretsar. Tvärtom! Men det måste vara på traditionsbärarnas villkor!

Länets spelmansförbund

Ett missförhållande som spelmännen fick på köpet vid förbundsbildandet var länsindelningen. Heimbygda skulle vara "länets spelmansförbund" och "ha till uppgift att i intimt samarbete med föreningen Heimbygda verka för bevarande och levandegörande av den jämtska och härjedalska folkmusiken". (Jämten 1956).

Vad har denna konstruerade administrativa länsgräns med folkmusikens olika naturliga traditionsgränser att göra? Det vore i så fall musikaliskt riktigare att slå ihop västjämtarna med trönderna, funäsdalingarna

med röros-, särna- och idreborna. östjämtarna med medelpadingarna och hälsingarna osv. Annars blir bara förhållandet att en tradition favoriseras på bekostnad av andra. Som Heimbygdas framhävande av Lapp-Nilsspelet (som, detta till trots, de misslyckats med att bevara).

Varför då inte istället bilda en västjämtsk förening för Lapp-Nilsspelet? Först då kan spelmännen ha något utbyte av varandra. Och stämmorna bli till något mer än Heimbygdas årliga kyrkkaffe, som ju för övrigt är det enda som bjuds.

Summering

Jag har med detta inlägg velat påvisa hur

1) nationalromantikens absurda åsikter om folkmusiken ligger till grund för spelmansförbundet.
2) dess organisation har fastnat i en byråkratisk struktur.
3) dess styrelse är uppbyggd och
4) hur länsindelningen avlivar traditionsspelet.

Jag kräver istället en icke-byråkratisk, anti-kommersiell, traditionsinriktad spelmansrörelse i Jämtland, som utgår ifrån traditionsbärarnas egna värderingar.

Kort sagt - Bort med Heimbygdas spelmansförbund!

En insändare

Med den stora slokhatten på svaj och dragspelet under armen - det saknade fodral - vandrande på väg till någon som ville höra Speldolles musik.

Dolle var ej notkunnig, kunde möjligen stava sig fram på notbladet. Indelningen var bristfällig. Han hade nyss skaffat sig en fiol som aldrig blev riktigt renstämd. Dolle hade kommit till åren om det gällde att lära sig fiolspel. Men han hade fått griller i skallen att han skulle bli en berömd man innan han dog. Det visste många att han yttrat.

Repertoaren på dragspelet var korta musikstycken ur Glada änkan m. fl. operetter, reinländer, Waldteufelvalser och tysk standardmusik, som då översvämmade Sverige.

Dolle hade ett märkvärdigt dragspel. Ibland bommade han en tangent, ibland blev det ett drag åt fel håll. Följden blev en ton som ej hörde till musikstycket, men det lät pikant.

Så en dag fick Dolle tag på en fiolspelare, ca 2 1/2 år yngre än Dolle. Nickodemus var hans namn, men han blev kallad Spelnicke och till slut blev det bara Nicke. Han hade nedsatt hörsel sedan 3 års ålder, visste ej vad djävulskap, sattyg och falskhet var, trodde alla människor om gott. Var hemma i harmoniläran, vad gällde musiken. Spelade skalorna från c runt i alla tonskalor på fiolen till c igen. Arrangerade musik för tolv mans salongsorkester i stråk och mässing plus blås. Men tekniken var ej lika hög som teorin. Man måste först sköta sitt arbete, träningen kom i andra hand (självstudier). Det fanns inga hörapparater på den tiden.

Så en dag sa Dolle till Nicke:"Redaktör Jammer vill ha hjälp med musik i radio på onsdag. Har du lust?" "Ja, varför inte," sa Nicke. Så fick Nicke noter till låtar som skulle spelas. Det var inga lätta saker. Det var färdigtryckta häften, utgivna för flera år sedan.

I Studion

Nicke med bord och mikrofon framför sig. Dolle tätt intill till vänster med en fiol i handen. Ca 3 meter framför sitter redaktör Jammer med sin rygg vänd åt Nicke. Nicke hör allt vad redaktör Jammer med klar och tydlig röst säger. -----

Redaktör Jammer börjar med att presentera Dolle Persson, hur han rest Sverige runt och tecknat upp låtar, vilken stor man han var samt att han var riksspelman. Detta räckte ca 15 minuter. "Så får vi höra riksspelman Dolle börja med en polska från Härjedalen." Nicke, förbannad, med fiolen i knät, rör ej ett finger. Redaktörn vänder sig om med tecken till Dolle att börja. Dolle, röd som en kräfta i anletet, gör tecken att det är Nicke som skall spela.

Nicke hade förut i olika sammanhang ofta spelat i radio och visste att allt måste löpa på sekunder. Nu fick han sin goda sida och tyckte synd om redaktörn, satte igång med ilska och fart. Dolle skulle ta en ton. Det blev två stråkdrag och hur det lät hörde aldrig Nicke, sen var Dolle tyst.

När programmet var slut, tog Nicke fiolen och gick ut i förrummet och lade den i lådan. "Kommer ingen ut snart?" tänkte Nicke och stegade in igen. Där står Dolle, r i k s s p e l m a n n e n, med två tior och en femma i vänster hand. Snabbt som tanken för han handen bakom ryggen, tar med höger hand fram femman och räcker Nicke den. Men nu hade Nicke vaknat till sans och var inte längre den dumme, enfaldige som tror alla om gott. "Nej tack," sa Nicke. "Vad du är fisig," sa Dolle, tar tillbaka femman och ger Nicke en tia.

Riksspelmannen (?) behöll femton kronor utan att ta en ton. Dolle sa att han hade haft det så jobbigt att sätta upp detta opus och det ville han ha betalt för.

Redaktör Jammer blev mycket deppad när han fick höra sanningen, att han förmedlat en stor lögn i radio.

(Dolle ville ju bara i sin blygsamhet bli riksspelman. En berömd man.)

"Wille"

Forna tiders spelmän

Ett par glimtar över forna tiders spelmän, som icke kunde noter och icke visste vilka tonarter de spelade i, men voro berömda och eftertraktade som spelmän både till bröllop och lekstugor. En del gingo framåt i alla fall och kallades för "Storspelmän", en del kravlade sig fram, men de titulerades "Husbehovsspelmän" och en tredje kategori stod kvar på samma fläck och titulerades "Tråkspelmän".

ooOoo

Vid ett bröllop på 1890-talet i Stångom, Njurunda, spelade en berömd spelman. Han kunde icke noter och hade ej reda på i vilka tonarter han spelade. Men i ett sällskap, där han deltog, diskuterades även musik och där var det någon som nämnde E-dur. Detta anammade gubben och för att bevisa sina kunskaper på musikens område, spelade han sedan allt vad han spelade i E-dur.

En yngre spelman, som var notkunnig, hade anlitats för att sekundera honom. Då de skulle börja spela, frågade medhjälparen: "Vad går den i för dur?" "E-dur," svarade gubben. När nästa låt skulle spelas, frågades på nytt vilken dur den gick i. "E-dur har jag sagt," svarade gubben. När sedan tredje låten skulle spelas, frågades på nytt, i vilken dur den gick. Då blev gubben förbannad och rev i: "E-DUR, FÖR FAEN HAR JAG SAGT!!" Sedan frågades det ej mer, det fick gå på gängler i fortsättningen.

Berättat av numera framlidne cellisten Birger Sundberg, Stångom.

ooOoo

På Långsillremon, Överturingen, Haverö, fanns en spelman, Jon Erik Lindberg, född 1860, död 1944. Han var mycket skicklig på fiolen, men hade ingen kännedom om noter och tonarter, men han spelade vårdat och fint, vilket jag kunde konstatera vid ett par besök hos honom 1910-1911.

År 1900 var han anlitad för att spela på en auktionsbal på Kölsillremon, Haverö. Till medhjälpare hade de skaffat en yngre Kölsillrebo, som skulle sekundera Lindberg. När de skulle börja spela, säger medhjälparen: "Vilken dur går den i?" "Dur," svarade Lindberg försmädligt. "Hör du gosse, jag har spelat på minst 200 bröllop och på flera hundra lekstugor, men jag har aldrig använt några durer förut och det kommer jag inte att göra nu heller." Och så satte han igång och spelade och medhjälparen fick försöka att lista ut tonarten så gott sig göra lät.
(De gamla spelmännen spelade inte i dur eller moll, de spelade i det eller det "Lage". Hade medhjälparen haft reda på det och frågat: "I vilket lag går den här låten?" då hade Lindberg svarat: "I det här," och så strukit stråken över strängarna och gripit den tonart låten gick i.)

Nils Olsson, Sundsvall

Mot våren

Nu frigörs ljusets krafter
från vinter kommer vår,
och vinner nu som alltid
det segerherre står.

Nyss ren och vit låg drivan
ett täcke på vår jord,
nu kommer späda grönskan
en skönhet utan ord.

Och havet låg i bojor
en brygga av kristall
köld och hårdhet gav vika,
Kung Bore kom på fall.

På nytt en undrens gåta
av jord allt blivit till.
Gemenskap i det stora,
att höra ljuset till.

Så är Du liv och människa
och kronan därför bär
i vårens ljusa lycka
Dig skapelsen är när.

Försynt vi borde taga
den gåva livet gav.
Se blommorna på marken
håll upp Din vandringsstav.

Som våren kommer åter
med ljuset som sin vän,
skall saven uti björken
Ditt ursprung minna än.

Då brister ena strängen
och dur blir stämt i moll.
Vi hör hur mänskor strida
och lyss på ondskans troll.

Men våren låter ärva
en sommar står i blom.
Vi glömma och vill jubla
i livets helgedom.

I ödmjukhet och glädje
säg tack till våren blid
den ger oss kraft att leva
i nu och evig tid.

I tidens ström vi färdas
Oh Gud, håll i vår hand
och giv oss kraft likt våren
i älskat fosterland.

Ragnar Larsson

ADRESSLISTA 1972

Södermanlands Spelmansförbund

Ordförande	Arne Blomberg	Holmfastvägen 8	151 36 SÖDERTÄLJE	tel (0755) 64686
Vice ordförande	Gustaf Wetter	Dalagatan 15	641 00 KATRINEHOLM	tel (0150) 10810
Sekreterare	Henry Sjöberg	Rönningevägen 38	150 24 RÖNNINGE	tel (0753) 51007
Skattmästare	Allan Ljungdahl	Renlavsvägen 5	151 50 SÖDERTÄLJE	tel (0755) 12624
Bitr skattmästare	Bo Classon	Box 289	151 24 SÖDERTÄLJE 1	arb(0755) 39920
Ledamot	Thure Enberg	Vikingavägen 8	151 38 SÖDERTÄLJE	tel (0755) 10078
Suppleant	Bror Andersson	Hemgatan 6	640 32 MALMKÖPING	tel (0157) 20489
Suppleant	Christina Frohm	c/o Eliasson Klasrovägen 35 E	191 49 SOLLENTUNA	tel (08) 96 13 75
Arkivarie	Gustaf Wetter	se ovan		
Biträdande arkivarie	Lars Berggren	se nedan		

Sörmländska Ungdomsringen

Distriktsstyrelsen

Ordförande	Sune Åhberg	Sjöängsvägen 2	613 00 OXELÖSUND	tel (0155) 32145
Sekreterare	Bengt Gustafsson	Vallsundsvägen 14	613 00 OXELÖSUND	tel (0155) 32460
Kassör	Tord Jonsson	Jupitervägen 15	611 00 NYKÖPING	tel (0155) 81788
Vice ordförande	Jan-Erik Goude	Bryngelstorpsv 32	611 00 NYKÖPING	tel (0155) 16949
Vice sekreterare	Ove Lögdberg	Backavägen 9 E	641 00 KATRINEHOLM	tel (0150) 18771
Ledamot	Christer Carlson	Eskilsgatan 49	633 56 ESKILSTUNA	tel (016) 13 12 72
Ledamot	Bo Björkman	Rustmästarvägen 5	632 33 ESKILSTUNA	tel (016) 20715
Suppleant	Inga Eriksson	Sandtorpsvägen 24	150 20 JÄRNA	tel (0755) 70089
Suppleant	Göran Enström	Kallfors	150 20 JÄRNA	tel (0755) 73260

Sektioner

Dans och lek	Christer Carlson	se ovan		
	Lars Berggren	Box 29	643 00 VINGÅKER	tel (0151) 10574
	Gun Johnson	Orrstigen 2, 2 tr	151 35 SÖDERTÄLJE	tel (0755) 35858
Barn och Ungdom	Bo Björkman	se ovan		
	Maud Åhberg	Sjöängsvägen 2	613 00 OXELÖSUND	tel (0155) 32145
	Lillemor Eriksson	Turingegatan 9 nb	151 34 SÖDERTÄLJE	tel (0755) 61022
Musik	Ingvar Andersson	Landsvägsgatan 30	640 32 MALMKÖPING	tel (0157) 21342
	Bror Ryding	Björkhultsvägen 18A	632 29 ESKILSTUNA	tel (016) 13 99 14
Dräkt och Slöjd	Ingert Goude	Bryngelstorpsv 32	611 00 NYKÖPING	tel (0155) 16949
	Lilian Jacobsson	Ugglestigen 33	149 00 NYNÄSHAMN	tel (0752) 13932
Studier	Ove Lögdberg	se ovan		
	Jan-Erik Goude	se ovan		
Skolkontakter	Lars Berggren	se ovan		

Klavichord Lira Harpa Luta

SÖDERMANLANDS
SPELMANSFÖRBUND

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

1971

Styrelsen har under året haft följande sammansättning:

Hedersordförande	Gustaf Wetter	Katrineholm
Ordförande	Arne Blomberg	Södertälje
Sekreterare	Henry Sjöberg	Rönninge
Skattmästare	Allan Ljungdahl	Södertälje
Bitr. skattmästare	Bo Classon	Södertälje
Utan särskild funktion	Thure Enberg	Södertälje
Suppleanter för styrelsen:	Bror Andersson	Malmköping
	Christina Frohm	Sollentuna
	Helmer Johansson	Västerljung

INLEDNING

Vid årets början hade förbundet sammanlagt 314 medlemmar, varav 20 hedersledamöter. Under året har 5 medlemmar avlidit och 40 nya medlemmar invalts. Dessutom har vid genomgång av matrikeln 30 medlemmar strukits på grund av bristande betalning.

Vid årets slut hade förbundet 319 medlemmar, varav 19 hedersledamöter.

Avlidna medlemmar under året:

Hedersledamot Arnold Lundqvist	Katrineholm
Hedersledamot Alvar Rosén	Katrineholm
Axel Brodin	Kungsör
Vitalis Karlsson	Stjärnhov
Erik Nilsson	Eskilstuna

Södermanlands Spelmansförbund minns med tacksamhet de avlidnas insatser för förbundets bästa.

ÅRSMÖTET 1972

Vid årsmötet står enligt stadgarna följande styrelsemedlemmar i tur att avgå:

Henry Sjöberg
Thure Enberg
Gustaf Wetter

Ordförande och suppleanter väljs årligen. Övriga ledamöter kvarstår enligt stadgarna ytterligare ett år till årsmötet 1973.

Styrelsen har under året haft nio protokollförda sammanträden.

ÅRSMÖTET 1971

Årsmötet 1971 hölls lördagen den 27 mars på Stora Hotellet i Gnesta. För första gången i modern tid hölls ett årsmöte utan att förbundets hedersordförande kunde närvara. Han var förhindrad på grund av sjukdom och årsmötet sände en varm hälsning till honom med förhoppning om snar bättring.

Sammanlagt hade 76 medlemmar hörsammat kallelsen och samlats för att deltaga i förhandlingarna, som på ett utmärkt sätt leddes av Bertil Rydberg, Örebro. Efter förhandlingarna följde samkväm.

KURSVERKSAMHETEN

Under året har hållits en kurs för spelmän. Kursen hölls i samarbete med ABF och var maximerad till 35 deltagare. Då denna kvot snabbt fylldes, har styrelsen redan beslutat om en förnyad kurs i april 1972.

Kursen i Eskilstuna hade ämnen som musikhistoria (föreläsare Sven Berger), rytmik (Anna Sundqvist), dialektspel (Björn Ståbi), sörmländskt spelsätt (Arne Blomberg), harmonilära (Göran Malmgren). Enligt en kursvärdering som deltagarna själva gjorde var innehållet intressant och givande och vi ser med förväntan fram mot den nya kursen.

Dessutom har förbundet tillsammans med Sörmländska Ungdomsringen anordnat en kurs på Sundbyholm. Ämnet för både dansare och spelmän var polska. Tyvärr hade vi inte maximerat antalet, varför 150 deltagare kom. Detta tvingade kursledningen att i sista stund göra om programmet, då ingen lokal fanns som kunde rymma alla deltagare samtidigt. Nu genomfördes kursen genom att deltagarna delades upp i fyra grupper, som sedan fick vandra runt till fyra stationer, där de utfordrades med ämnena dansteknik, rytmik, danshistoriskt studium av polskan samt dialektala former. Trots det stora deltagarantalet hade tydligen de flesta ändå kunnat finna kursen givande. Tydligt är, att vi vid gemensamma kurser i fortsättningen tvingas att antingen dubblera kursen eller att maximera deltagarantalet.

Utöver detta har som vanligt förbundets styrelse ställt sig till förfogande för en omfattande kursverksamhet utanför landskapets gränser.

INSPELNINGSVERKSAMHETEN

De vid förra årsmötet utsedda kontaktmännen för insamlingsarbetet i Södermanland har börjat fungera. En kontaktträff för dessa har hållits i Katrineholm. Som speciellt inbjuden till konferensen talade Märta Ramsten från Svenskt Visarkiv om bl. a. inspelningsteknik och vad som gjorts inom landskapet från Visarkivets sida.

Som resultat av konferensen har framställts en pärm för kontaktmännen. Pärmen innehåller, utöver adresser och allmänna upplysningar av värde för inspelningsarbetet, även frågelistor och förteckningar över tidigare inspelningar i Södermanland.

Utöver en del inspelningar har även påbörjats ett arbete med registrering av tidigare spelmän i Södermanland samt insamling av fotografier av dessa.

Det kanske viktigaste arbetet i förbundets historia har planerats under året, men kan inte starta förrän i april-maj 1972. Det gäller en samlad utfrågning av samtliga boende på ålderdomshem och pensionärshem i Södermanland. Arbetet sker gemensamt av förbundet och Sörmländska Ungdomsringen och är uppdelat på två etapper. Den första etappen sker genom en enkel frågelista, som i stort sett innehåller, utöver huvuduppgifter om meddelaren, enbart grundläggande frågor om musik, dans och sång. Tanken är, att den första etappen skall vara slutförd före sommaren så att etapp 2, som enbart betyder en uppföljning och inspelning av vissa utvalda från etapp 1, kan startas. Detta försök att medelst en bred undersökning göra en total kartläggning av ett landskaps kulturella traditioner är det första i landet.

Det är styrelsens förhoppning, att även det kommande året skall bli ett livaktigt år för inventeringsverksamheten. Vi är väl medvetna om att hur mycket vi än gör, så kommer vi ändå inte att hinna ikapp tiden. Mycket är dock ännu outforskat om gamla tiders seder och bruk.

SÖRMLANDSLÅTEN

SÖRMLANDSLÅTEN har avslutat sin fjärde årgång. Vi känner en stor tillfredsställelse över det mottagande tidningen fått och vill kanske först och främst framföra ett tack till redaktören, som osjälviskt slavat med att sammanställa vårt medlemsblad hela denna tid. Vår förhoppning är densamma nu som när tidningen startade: att så många som möjligt yttrar sig där, så att den, utöver att vara upplysningsorgan, även kan bli ett debattorgan för svensk folklore. Styrelsen vill vid detta tillfälle tacka dem som medarbetat i tidningen under de år som gått.

Det har från skilda håll framkommit önskemål om att tidningen skall komma ut med fler nummer per år, men då den framställs på helt ideell grund är detta tyvärr en omöjlighet för närvarande.

STÄMMOR

Södertäljestämman på Kristi Himmelfärdsdag den 20 maj 1971.

För att få en mer markerad början på denna stämma, inledde vi detta år med uppträdandet från scenen.

F.ö. genomfördes stämman i den stil som blivit Södertäljestämmans egen; spel och dans i gårdar med publiken trängande in i de små stugorna.

Barn- och Ungdomstinget i Eskilstuna den 17-20 juni 1971.

Under detta ting, som var Ungdomsringens arrangemang, medverkade Spelmansförbundet med musik vid flera tillfällen och söndagen den 20 juni hölls en mycket stor kombinerad spelmans- och dansstämma i Parken.

Stämman inleddes med ett stort festtåg med 2000 deltagare, vilka sedan tillsammans med en mycket talrik publik fyllde Parken till trängsel.

Julita midsommardagen den 26 juni 1971.

Det är med glädje vi kan rapportera att spelmansförbundets kanske största stämma genom åren - Julita-stämman - kommit tillbaka. Detta tack vare vår hedersordförande, som lyckats återknyta kontakterna. Mycket kan sägas om stämman, men den rubrik som tidningarna hade efter stämman tror vi säger allt:

"Nakendansös drog 2.000 - Spelmän drog 3.000"

PS

Nakendansösen var ej Spelmansförbundets arrangemang.

DS

Folkmusikens och folkdansens dag i Eskilstuna den 22 augusti 1971.

Denna stämma arrangeras i samarbete med Sörmländska Ungdomsringen.

Detta har blivit något av en problemstämma för förbundet. Det spelmännen bäst minns från Eskilstuna brukar vara det "lilleput-tåg" som alltid kommer tuffande ungefär i andra reprisen. Dessutom känner vi oss övergivna av parkledningen, som löst problemet på enklast tänkbara sätt; ringa reklam, minimal personalstyrka och dessutom i år låsta teatergrindar.

Vi har inom styrelsen diskuterat att byta plats för denna stämma under året och låta någon annan arrangör, som är mer intresserad än Eskilstuna-parken, vara med istället.

Utöver dessa "stora" stämmor har förbundet medverkat vid en hel del andra arrangemang. Under våren gjordes en turné i samarbete med Sörmländska Ungdomsringen och Södermanlands läns Bildningsförbund. Med en och en halv till två timmars program reste vi runt och besökte Stallarholmen, Södertälje, Järna och Oxelösund. Turnén blev uppskattad och vi hoppas kunna genomföra en fortsättning.

Dessutom var spelmansförbundets styrelse i Gränna under juli månad och framträdde två gånger med en mindre spelmans- och dansstämma.

Det mest betydande arbetet utförs dock av de olika spelmanslagen. Från redogörelserna från dessa kan nämnas:

Gillberga Spelmanslag

Karl R Andersson rapporterar att verksamheten under året varit livlig med ca 20 uppträdanden inför publik. Bland platserna som besökts är Eskilstuna, Julita och Delsbo (spelmansstämmor), Öja, Västermo, Kungsör, Torshälla, Eskilstuna (där man bl. a. spelat vid julmässorna vid Rademachersmedjorna samt vid en medaljfest i stadshuset). Till de tacksammaste spelningarna räknar laget de som utförts för pensionärer på ålderdomshem.

Ett par fina initiativ som laget har tagit bör föras fram. Dels ger medlemmarna varandra hemläxor i att öva låtspel så att den enskilde kan låten utantill när laget träffas (det kan ibland bli övning i hemmet varje kväll). Vidare omtalar Karl R Andersson att flera ungdomar önskar få komma med i laget.

Till sist kan nämnas att Svenskt Visarkiv varit nere och spelat in laget.

Katrineholms Spelmanslag

Laget, som har 20 medlemmar, har under året spelat samman 30 gånger, därav 20 repetitioner, 6 framträdanden inför mer eller mindre (mest mer) talrik publik och 4 trevliga födelsedagsfester hos enskilda medlemmar.

Bland framträdandena kan nämnas:

20.1 Katrineholms-ortens Hembygdsförenings årsmöte

13.6 Spelmansutflykt till spelmansstämman i Ransäter. Här följer ett referat, utdraget ur verksamhetsberättelsen:

....Stämman i Ransäter började med högmässa i kyrkan. Mycket folkmusik förekom och predikanten, rektorn för folkhögskolan, var en bra själaryktare. Han tänkte att det var bäst att passa på och ge vissa hundhedningar bland publiken en ordentlig avhyvling. Mången kommer törhända icke till någon kyrka förrän vid någon kommande spelmansutflykt och det dröjer för somliga ett helt år till dess.

Ordf. Thure Wedberg hade slagit sig i backen på att spelmanslagets framträdande skulle klaras av på 7 minuter. Han pratade en del och därför var det fara värt, att han skulle överskrida tiden med någon minut. Men han tog igen på gungorna vad han förlorade på karusellen: de 5 låtar vi spelade gick i ett 7-helsikes tempo, men för det mesta slutade vi samtidigt.

Spelmansstämman gick av stapeln i en grop, en amfiteater lika fin som Sammilsgropen i Leksand. En idealisk festplats. Arrangörerna bjöd på kaffe. Det smakade faen. Icke nog med det. Det hade en bismak också. Middag fick vi köpa. Lagets kassa bjöd deltagarna. Samtliga överlevde.....

(vem som skrivit detta tvekar väl ingen om)

25.6 Midsommarafton. Spel på Lövåsen, Kullbergska sjukhuset och Furuliden. Därefter spel vid Stora Djulö tillsammans med Verdandi folkdanslag. 23:e året!!!

26.6 Julita

Detta enligt Katrineholms spelmanslags historieskrivare Gustaf Wetter....

Kolmårdens Spelmanslag

Har spelat vid Kolmårdssanatoriet och Rosslavallen. Dessutom vid vårdhemmet i Krokek samt medverkat vid friluftsgudstjänsten vid Krokeks ödekyrka.

Laget deltog i spelmansstämmorna i Julita och Sparreholm.

Malmabygdens spelmanslag

Laget övar varje vecka samt spelar åt Flens folkdanslag varje vecka. Dessutom har laget medverkat vid folkdanslagets uppvisningar.

Bror Andersson, som skrivit rapporten, meddelar att framträdandena minskat något och att detta troligen beror på att de höjt gaget. De har ändå spelat på sjukhus, träffar, kursavslutningar samt på en del fester av olika slag.

Dessutom har de varit ansvariga för Sparreholmsträffen - en träff som tycks öka i popularitet år från år.

Nyköpingshus Spelmansgille

Medlemsantalet har varit 17 st. Laget har övat 15 gånger och framträtt 13 gånger under året i större och mindre grupper både vid profana och kyrkliga tillställningar.

Det goda samarbetet med folkdansarna fortsätter.

Detta meddelar Evert Lindberg.

Södertälje Pensionärsförenings Spelmanslag

Vi skall be att få återge hela rapporten:

"Laget består f.n. av 9 st medlemmar. Våra övningar är förlagda till Dalgårdens Ungdomsgård i Södertälje, där vi spelar varje torsdag kl 14-16.

Vi har under det gångna året repeterat 31 gånger och är även anslutna till ABF Södertälje.

Under det gångna året har vi framträtt 12 gånger hos pensionärsföreningar med olika inriktning, ålderdomshem och andra ideella föreningar. Vi har svarat för underhållningsmusiken och vid flera tillfällen en stunds dansmusik. Såsom spelledare har fungerat undertecknad Ahlin Wallin och som ersättare vid min frånvaro Olof Kärnell.

Intresset är glädjande nog stort inom laget, som vi tror kommer att öka. Någon föreningsbildning har vi ännu ej, men funderar därpå.

Med spelmanshälsning / Ahlin Wallin"

Södertälje Spelmanslag

Laget har övat 16 gånger under våren och 14 gånger under hösten, sammanlagt 30 gånger.

Bland lokala framträdanden kan nämnas Konsthallen, Stadsparken, Ronna centrum samt gånggatan. Vidare på ålderdomshem samt vid Barnens Dag.

Ungdomsgruppen framträdde vid Spelmansförbundets årsmöte i Gnesta och gjorde stor lycka.

Spelmansstämmor har besökts, bl.a. Södertälje, Julita, Eskilstuna och Uppsala.

Ungdomsverksamheten ligger laget varmt om hjärtat. Den bedrivs i form av en studiecirkel med övningar varje fredagskväll. Lokal har gratis ställts till förfogande av ABF. Laget anser att verksamheten bör breddas och arbetar för att fånga upp de ungdomar, som slutat sitt musikutövande i den kommunala musikskolan.

Valla Spelmanslag

Laget har 6 medlemmar och håller övningar regelbundet. Detta går så till, att medlemmarna går runt till varandra och spelar igenom repertoaren och övar på någon ny låt. Två av medlemmarna har under hösten en gång i veckan åkt till Katrineholm och spelat till gammaldans och folkdans.

Laget har framträtt på ålderdomshem, vid midsommarfirandet i Valla och Sköldinge, pensionärsföreningar, lottornas årsmöte och vid luciafester m.m.

Rapportör Artur Andersson.

Vingåkers gille för låt och dans

Detta är ett nytt lag som bildats. Någon verksamhet kan ännu inte redovisas, men vi hälsar

laget hjärtligt välkommet bland oss och önskar medlemmarna lycka till i fortsättningen.

Rekarne Folkdans Gilles Spelmanslag

har meddelat, att de övar som vanligt och spelar åt folkdanslaget.

Vi vet att det är en aktiv grupp, som framträtt ett stort antal gånger. Det som bör nämnas är kanske att laget medverkat vid den internationella folkdansträffen "Folklore der Welt" i Erlangen.

I likhet med Södertälje Spelmanslag bedriver Rekarne-laget en aktiv ungdomsverksamhet.

Kringelbitarna

I stället för det för några år sedan insomnade Daga spelmanslag har ett nytt lag, med tyngdpunkten förskjuten något mot öster, sett dagens ljus under namnet Kringelbitarna. Gruppen spelar varje vecka åt Järna-Turinge Folkdansgille och har under året gjort en rad framträdanden, bland vilka kan nämnas Tonklubben i Södertälje.

Gruppen förbereder utgivningen av en grammofonskiva samt har just framställt ett tonband för en metodikkurs i gammaldans, skriven av Henry Sjöberg och utgiven av Statens Dansskola.

Utöver ovannämnda lag vet vi att regelbunden verksamhet bedrivs bl. a. i

Oxelösund	(Oxelö Gilles Spelmanslag)
Nyköping	(Nyköpings Pensionärsförenings Spelmanslag)
Trosa	(Trosa Spelmanslag)
Kungsör	(Kungsörs Spelmanslag)
Botkyrka	(Botkyrka Spelmanslag)

SLUTORD

Styrelsen ser tillbaka på ett innehållsrikt år och vill tacka alla förbundets medlemmar för deras helhjärtade stöd och för den insats alla gjort för att Södermanlands Spelmansförbund skall kunna behålla sin plats som ett av landets mest aktiva och största spelmansförbund. Vi vet att detta skulle vara en omöjlighet utan den enskilde medlemmens hjälp.

En bidragande orsak till förbundets framstående ställning är samarbetet med Sörmländska Ungdomsringen. Vi tackar för det gångna årets gemensamma arbete och ser fram mot ett fortsatt gott samarbete.

Dessutom vill Spelmansförbundet framföra sitt varma tack till Södermanlands Läns Landsting, till lokala myndigheter och organisationer samt till pressen för det stöd vi känt att vi haft.

Vid ett tillfälle som detta, när man summerar vad som gjorts och inte gjorts under året, finns det en del punkter, som vi vill peka på:

> Vi förstår inte den inställning, som Stockholms läns landsting visar, genom att år efter år neka att hjälpa till att stödja vår verksamhet. Det är förvånande att de, i stället för att stödja en väl dokumenterad verksamhet som bevisligen förs inom länet, gömmer sig bakom argumentet att organisationen ej erhållit anslag föregående år.

Vidare är vi besvikna på Sveriges Spelmäns Riksförbund. De vackra tal, som årligen hörs på årsstämman, är tydligen inte annat än ord. På årsstämman 1969 beslöts att tillskriva de spelmansförbund, som inte var medlemmar av SSR. På årsstämman 1970 efterlyste Södermanlands Spelmansförbund denna skrivelse. Veckan före årsstämman 1971 kom äntligen brevet. Enligt förbundsmötets beslut besvarades skrivelsen i positiv anda och styrelsen föreslog ett sammanträffande med SSR för att diskutera de meningsskiljaktigheter, som eventuellt finns.

När detta skrivs har inget svar inkommit, trots att SSR numera disponerar ett sekretariat.

Från styrelsens sida är vi beredda att ta upp diskussion även denna årsstämma om medlemskap i SSR, men av skäl som redovisats tror vi för vår del inte att SSR är speciellt intresserade, varför vi kommer att föreslå årsmötet att ge styrelsen fortsatt uppdrag att försöka nå kontakt med riksförbundet.

EKONOMI

När det gäller förbundets ekonomi är vi lite tveksamma. Bland kostnadskrävande projekt kan vi påminna om

Inventeringsverksamheten
Övningsbok för musikskolan
Utgivning av folkmusik
Sörmlandslåten
Jubileet 1975.

Vi har inom styrelsen alltid hävdat, att den hjälp vi får av medlemmarna i form av ett uppoffrande arbete räcker. Pengar får vi skaffa från annat håll. Vi hoppas att vi med hjälp av ökade anslag skall kunna lyckas med detta så att de projekt som redan är startade kan föras i land.

När det gäller den ekonomiska redovisningen för det gångna året ber vi att få hänvisa till skattmästarens rapport samt revisorernas berättelse.

Ett glädjande faktum är att vi, trots en revidering av medlemsmatrikeln, lyckats öka medlemsantalet. Det är en tendens om vi verkligen uppskattar. Vi tror att det beror på att förbundet har en verksamhet som tilltalar många.

Med dessa ord ber vi att få tacka för visat förtroende samt ställer våra platser till årsmötets förfogande.

Sörmland i mars 1972

/Arne Blomberg/ /Gustaf Wetter/ /Henry Sjöberg/

/Allan Ljungdahl/ /Bo Classon/ /Thure Enberg/